

Mari Hatavara

Selvitys Tampereen yliopiston kirjallisuustieteiden
opiskelijavalinnoista 2002-2004

Sisällysluettelo

Johdanto	1
Valintamenettely ja valintakokeen rakenne	2
OSA I HAKIJAT JA SISÄÄN PÄÄSSEET TILASTOLLISESTI	4
Miesten ja naisten väliset erot	6
Aiemmin suoritettut tutkinnot	8
Uudet ylioppilaat	10
Hakukerrat	11
Äidinkielen arvosana	14
Todistuspisteet ja valintakoepisteet	17
Yhteenveto hakijoista ja hyväksytyistä	22
OSA II VALINTAKOKEEN PEDAGOGISTA TARKASTELUA	23
Opiskelijavalinnan tavoitteet ja ohjeistus	23
Miksi valintakoe?	25
Valintakoe koulutuksen osana	28
Valintakokeen eri osien suhtautuminen toisiinsa	32
Yksittäisten kysymysten merkitys sisään pääsyssä	35
Yksittäisten kysymysten korrelointi toistensa kanssa	37
Kirjallisuustieteisiin soveltuvuus	39
Yhteenveto	42

Selvitys Tampereen yliopiston kirjallisuustieteiden opiskelijavalinnoista 2002-2004

Johdanto

Yliopistojen opiskelijavalinnoista on tehty viime vuosina erilaisia selvityksiä ja valintojen toteuttamisesta on keskusteltu. Korkeakoulujen arviointineuvoston raportissa (2002) *Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi* esitettiin erilaisia suosituksia valintayksiköille. Arviointiryhmän asettamat kolme päätavoitetta ovat:

1. hakijasuman purku ja hakijoiden nopea sijoittuminen opintoihin
2. valintojen sisällöllinen kehittäminen
3. valintamenettelyn kustannustehokkuuden parantaminen. (Sajavaara ym. 2002, 130.)

Hakijasuman purkamiseksi ja hakijoiden opintoihin sijoittumisen nopeuttamiseksi työryhmä ehdottaa muun muassa ensimmäistä kertaa yliopistoon hakevien aseman parantamista, hakijoiden tasavertaisuuden lisäämistä sekä uudistetun ylioppilastutkinnon painottamista. Valintojen sisällölliseen kehittämiseen työryhmä liittyy valintojen tavoitteiden kehittämisen, valintakoekirjallisuuden mekanistisesta käytöstä luopumisen sekä valintojen kehittämisen nivomisen osaksi yliopiston kokonaisstrategiaa ja koulutusjärjestelmän jatkumoa. Kustannustehokkuuden parantamiseksi työryhmä ehdottaa valintayhteistyön lisäämistä, tiedotuksen kehittämistä ja päällekkäisyyksien poistamista. (Sajavaara ym. 2002, 130.)

Tässä selvityksessä esittelen ensin lyhyesti Tampereen yliopiston Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen, joista jatkossa käytän yhteisnimitystä kirjallisuustieteet, valintamenettelyn nykymuodossaan ja sen viime vuosina läpikäymät muutokset. Sen jälkeen siirryn tarkastelemaan valinnan tuloksia kolmena viime vuotena. Tilastoaineiston avulla tarkastelen sitä, minkälaisia hakijoita nykyinen valintamenettely valikoi opiskelijoiksi. Samalla tarkastelen, onko kirjallisuustieteiden valintamenettelyssä niitä ongelmia, joita Korkeakoulujen arviointineuvosto nostaa esiin yliopistojen opiskelijavalintojen arvioinnissaan. Tässä nousevat

esiin lähinnä ensimmäiseen tavoitteeseen liitetyt seikat.

Valintojen sisällölliseen kehittämiseen pureudun kahta tietä. Pohdin kirjallisuustieteiden opiskelijavalinnan tavoitteita sekä suhdetta yliopiston kokonaisstrategiaan ja koulutusjärjestelmän jatkumoon. Tässä yhteydessä selvitys sivuaa valintojen kustannustehokkuuden parantamista. Tarkastelen myös valintakokeen rakennetta tilastollisesti, esimerkiksi eri osien suhdetta toisiinsa ja hakijoiden menestymistä kokeen eri osissa.

Laadukkaassa opiskelijavalinnassa käytetään valideja menetelmiä. Kososen (2003, 195-196) mukaan validius pitää tässä yhteydessä ymmärtää valintamenettelyn ja sen jokaisen osan tuottamien mittaustulosten tulkinnoiksi ja seuraamuksiksi. Siksi valintamenettelyn pätevyyden arviointi edellyttää seuruututkimusta, johon liittyy omat ongelmansa. (Erityisen hankalaa on tarkastella sitä, mikä valittujen opintomenestyksessä ja muussa toiminnassa on johtunut juuri valintakokeesta.) Kososen mukaan valintaosien jakaumien ja riippuvuuksien tilastollinen analyysi tuottaa kuitenkin tärkeitä aineistoa ja virikkeitä kokeen osioiden ja kokonaisuuden käytön vaikutusten arvioinnille. Tämä tutkimus on alustava selvitys, jonka toivoisi virittävän laajempaa keskustelua kirjallisuustieteiden valintakokeesta ja -menetelmistä ja mahdollisesti johtavan jatkotutkimuksiin.

Valintamenettely ja valintakokeen rakenne

Vuosien 2002, 2003 ja 2004 valintaa koskevat ohjeet samoin kuin valintakoe tehtävät ovat oheistettuina. Kirjallisuustieteisiin valitaan hakijoita sekä pelkän valintakokeen että valintakokeen ja todistuspisteiden summan perusteella. Tämä on yleensäkin tyypillistä humanistisille aloille. Valintakriteerit voidaan yleisesti jakaa neljään osaan: tutkintotodistukset, valintakoe, muut ansiot (harrastuneisuus, työkokemus yms.) ja kiintiöt. (*Yliopistojen opiskelijavalinnan kartoitus 2002*, 28, 18.)

Kirjallisuustieteisiin valitaan kumpaankin oppiaineeseen viisi valintakokeessa parhaiten menestynyttä ja loppukiintiö täytetään valintakokeesta ja todistuksesta saatujen yhteispisteiden perusteella. Edellisen maksimipistemäärä on 70, jälkimmäisen 30. Sisäänottomäärä on ollut molempiin oppiaineisiin 17 vuosittain, paitsi Suomen kirjallisuuteen 15 vuonna 2004. Ei-ylioppilas tulee valituksi, jos hän sijoittuu valintakokeessa 17:n (2004 Suomen kirjallisuudessa 15:n) parhaan joukkoon.

Valintakoe koostuu kahdesta osiosta, joista ensimmäisessä on kaksi ja jälkimmäisessä kolme tehtävää. Pisteet jakaantuvat siten, että ensimmäisestä osiosta on mahdollista saada 25 (10+15) ja jälkimmäisestä 45 (15+15+15) pistettä. Ensimmäisen osion tehtävät ovat tietokysymyksiä ja kohdistuvat joko ennalta luettuun tai kokeessa jaettuun teorian materiaaliin. Tässä suhteessa koe on ollut erilainen jokaisena tässä tarkasteltavana vuonna. Vuonna 2002 tietokysymykset kohdistuivat kokeessa jaettuun artikkelikatkelmaan (9 s.); valintakoe kirjoja koskevassa valintaoppaan ohjeessa viitattiin teoksiin Kantokorpi—Lyytikäinen—Viikari: *Runousopin perusteet* ja Alanko—Käkelä—Puumala: *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* vastaamista helpottavina. Niiden sisältämiä tietoja ei kuitenkaan kysytty tai edellytetty osattaviksi.

Vuonna 2003 ennako-ohjeistusta muutettiin niin, että *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*, 319-sivuinen artikkelikokoelma, esitettiin pakolliseksi luettavaksi. Kokeessa jaettiin lisää teorian materiaalia, 7-sivuinen artikkelikatkelma. Ensimmäisen osion kysymykset kohdistuivat niin ennakkoon luettuun kirjaan kuin jaettuun teorian materiaaliinkin. 10 pisteen kysymys kohdistui lähinnä kokeessa jaetun artikkelikatkelman tietoihin ja 15 pisteen kysymys sekä siihen että nimettyyn valintakoe kirjojen artikkeliin. Vuonna 2004 kokeessa jaettavasta teorian materiaalista luovuttiin ja ensimmäisen osion kysymykset kohdistettiin valintakoe kirjojen tietoihin.

Toisen osion kolmesta kysymyksestä kaksi on kaunokirjallisuuden analysointitehtävää ja viimeinen reflektointitehtävä. Analyysitehtävistä toinen on runo-, toinen novellianalyysi. Analysoitavat tekstit jaetaan koetilaisuudessa. Analyysitehtävien tehtävänannossa on pyritty tarkkuuteen ilmaisemalla toivottu näkökulma, kohde ja/tai teoreettinen lähtökohta. Tehtävänannossa tulkintakysymykset on nidottu osion 1 kysymyksissä esiin nostettuun teoriaan.

Reflektointitehtävä kohdistuu hakijan omien analyysien ja teoriakirjallisuuden välisen suhteen pohtimiseen. Vuonna 2002 kehoitettiin pohtimaan omia analyysejä kokeessa jaetun teorian materiaalin kautta, vuosina 2003 ja 2004 vaadittiin pääsykoekirjasta omaksuttujen tietojen soveltamista arvioinnin avuksi.

Osion 1 vastauksille on määrämittainen tila valintakoelomakkeessa, ja osion 2 vastaukset kirjoitetaan erillisille konseptipapereille. Siten osion 1 vastaukset eivät vie painoarvoonsa (pistemääräänsä) nähden liikaa aikaa kokelaalta eivätkä tarkastajalta. Tietokysymyksissä

olennaisen tiivistäminen kertoo myös ajattelun selkeydestä ja asiakokonaisuuden hallinnasta. Analyysi- ja reflektointitehtävissä vapaa vastaustila on tarpeen, koska hyviä vastauksia voi olla hyvinkin erimuotoisia ja -pituisia. Aikaa valintakokeessa on neljä tuntia.

Vuoden 2001 tietojen valossa kirjallisuustieteiden valintakoe on aika tavanomainen. Nykymuodossaan se yhdistää aineistokokeen ja kokeen, jossa käytetään ennalta luettavana materiaalina muuta kuin lukion oppimäärään kuuluvaa aineistoa. Humanistisista aloista 67 % käytti kirjallista koetta, joka perustui muuhun kirjallisuuteen kuin lukion oppimäärään, ja 31 % aineistokoetta (*Yliopistojen opiskelijavalintojen kartoitus 2002*, 82).

OSA I. HAKIJAT JA HYVÄKSYTYT TILASTOLLISESTI

Käytössäni ovat olleet vuosien 2002, 2003 ja 2004 kirjallisuustieteisiin hakeneiden tiedot. Vuodesta 2002 lähtien tietoja on tilastoitu niin yksityiskohtaisesti, että olen saanut käyttööni hakijakohtaiset tiedot: ylioppilastutkinnon suoritusvuoden, aiemmat tutkinnot, todistuspisteet, äidinkielen arvosanan ylioppilastodistuksessa, pisteet kustakin valintakokeen kysymyksestä sekä iän, sukupuolen ja hakukohteen. Tämän selvityksen materiaalin keruun aikaan vuoden 2004 valinnasta olivat tiedossa vain ensisijaisesti valitut; myöhemmin varasijoilta hyväksyttävät eivät olleet vielä selvillä. Siten 2004 tulokset ehkä vääristyvät hieman näyttäen hyväksytyjen tason hieman korkeampana kuin se luultavasti tulee olemaan joidenkin peruutusten ja lisäkutsujen myötä. Vuosien 2002 ja 2003 tarkastelussa sekä suoraan hyväksytyt että varasijoilta hyväksytyt ovat valittujen joukossa riippumatta siitä, ovatko ottaneet opiskelupaikkaa vastaan. Hylätyillä tarkoitan kaikkia, jotka eivät tulleet valituksi.

Taulukko 1. Lukumäärätietoja hakijoista.

	2002	2003	2004
hakeneet	351	337	299
valintakokeisiin osallistuneet	262	227	212
valintakokeeseen osallistuneet hakijoista, %	75,6 %	67,4 %	70,9 %
sisäänottomäärä	34	34	32
sisäänottomäärä hakeneista, %	9,7 %	10,1 %	10,7 %
sisäänottomäärä valintakokeisiin osallistuneista, %	13 %	15 %	15,1 %

Melko suurten hakijamäärien perusteella Tampereen yliopiston kirjallisuustieteissä vallitsee tällä hetkellä niin sanottu hakijasuma. Se on kuitenkin hyvin lievä, sillä hakijasuman määritelmänä on pidetty, että yhtä paikkaa hakee yli kymmenen hakijaa (Panhelainen 2002): kirjallisuustieteissä määrä on juuri kymmenen hakijaa paikkaa kohden. Kirjallisuustieteet ovat keskimääräistä suosituimpia hakukohteita, sillä Tilastokeskuksen vuotta 2002 koskevien tietojen mukaan opiskelemaan hyväksytyjen osuus yliopistoon hakeneista on 32 %.

Kirjallisuustieteiden hakijamäärät ovat tippuneet vuosittain jonkin verran. Kokonaishakijamäärän laskua 2004 voi selittää osaltaan laskettu sisäänottomäärä. Sisäänottoa laski Suomen kirjallisuus, jonka suosion raju putoaminen osoittanee sisäänoton laskemisen vaikutuksen hakijamääriin. Ensisijaisten hakemusten määrä Suomen kirjallisuuteen laski vuodesta 2003 vuoteen 2004 25 %, kun taas yleisen kirjallisuustieteeseen tuli 3 % (4 kappaletta) enemmän ensisijaisia hakemuksia kuin vuotta aikaisemmin. Vuodesta 2002 vuoteen 2003 molempien oppiaineiden ensisijaisissa hakemuksissa oli lievä pudotus, yleisessä kirjallisuustieteessä 9 % ja Suomen kirjallisuudessa 2 %.

Valintakokeeseen osallistuneiden määrä on laskenut hakijamäärää vastaavasti. Myös valintakokeisiin osallistuneiden osuus hakijoista on laskenut. Huomattava notkahdus valintakokeeseen osallistuneiden osuudessa tapahtui 2003, mikä voi johtua siitä, että

valintakoekirjan lukemista edellytettiin kokeessa ensimmäisen kerran. Tampereen yliopiston opiskelijavalinnan tilastojen mukaan vuonna 2003 Tampereen yliopistoon hakeneista, joiden olisi pitänyt osallistua valintakokeeseen tullakseen valituksi, 73 % osallistui kokeeseen. Kirjallisuustieteiden kohdalla prosenttimäärä oli silloin huomattavasti pienempi ja on edelleen pieni. Yli neljäsosa jättää osallistumatta kokeeseen.

Kaikkina vuosina hakijoiden ikien keskiarvo on ollut 21,3:n ja 21,5:n välillä mediaanin ollessa 20. Kirjallisuustieteitä hakeudutaan opiskelemaan keskimäärin 20-vuotiaana; joidenkin huomattavasti vanhempien hakijoiden vuoksi keskiarvo nousee yli 21 vuoden. Nuorimmat hakijat ovat 18-vuotiaita ja vanhimmat 50, jopa 60 vuotta ylittäneitä. Hyväksytyt ovat keskimäärin hiukan nuorempia kuin koko hakijoiden joukko: keskiarvo vaihtelee 20,7:n ja 20,9:n välillä vuosittain ja mediaani on 20. Vanhimmat vuosina 2002–2004 valitut ovat olleet 37-, 29- ja 30-vuotiaita. Valintamenettelyssä nuoremmat siis pärjäävät hitusen paremmin kuin vanhemmat. Miesten osuus hakijoista on vaihdellut 20 ja 25 %:n välillä, joten naisia on selvästi enemmän.

Miesten ja naisten väliset erot

Miesten osuus vuosittain hakeneista ja valituista on ollut:

2002 22,5 % hakijoista, 19,2 % hyväksytyistä;

2003 24,6 % hakijoista, 15,6 % hyväksytyistä;

2004 20 % hakijoista ja 18,2 % hyväksytyistä.

Sen lisäksi, että miehiä hakee vähemmän, he myös tulevat harvemmin valituksi kuin naiset.

Taulukossa 2 on mies- ja naishakijoiden vertailutietoja vuosittain.

Taulukko 2. Mies- ja naishakijoiden vertailutietoja

	2002 naiset	2002 miehet	2003 naiset	2003 miehet	2004 naiset	2004 miehet
ikä, keskiarvo	21,1	22	21,3	22	21,3	21,9
mediaani	20	21	20	21	20	21
yo-vuosi, mediaani	2001	2000	2001	2001	2003	2002
todistuspisteet, keskiarvo	15,2	13,5	15,3	12,7	15,1	13,9
äidinkielen arvosana, keskiarvo*	3,6	3,3	3,6	3,4	3,3	2,9
koepisteet, keskiarvo	23,41	27,53	15,46	15,06	17,97	17,87
koepisteiden keskihajonta	18,36	16,64	16,93	16,28	17,26	16,77

*Keskiarvo on saatu antamalla kullekin arvosanalle pistemäärä, joka vastaa ylioppilastutkintotodistuksen pisteitystä opiskelijavalinnassa. b=1, c=2, m=3, e ja 1995 ja aiemmin saatu l=4, 1996 tai myöhemmin saatu l=4,5 pistettä.

Miehet hakevat yliopistoon noin vuotta vanhempina kuin naiset. Yleisin syy miesten korkeampaan yliopistoon hyväksymis- ja aloitusikäen on armeijan käyminen lukion ja yliopiston välissä (Sajavaara ym. 2002, 103). Tässäkin aineistossa näyttäisi miehille tulevan yksi lisävuosi juuri lukion ja yliopiston välillä, sillä lukuun ottamatta vuotta 2003 mieshakijat ovat sen lisäksi, että ovat vuotta vanhempia, myös päässeet ylioppilaiksi vuotta aiemmin. Siten uusien ylioppilaiden suosiminen heikentäisi miesten asemaa haussa.

Miesten ja naisten välinen suoritusero näyttäisi syntyvän lähinnä todistuspisteistä. Todistuspisteiden keskiarvot ovat miehillä vuosittain 1,2 - 2,5 pistettä alempia kuin naisilla. Se tarkoittaa, että miehillä on keskimäärin 83,3- 92,2 % naisten saamista todistuspisteistä. Äidinkielen kokeen laskennallinen merkitys on suurin, sillä sen painotuskerroin todistuspisteiden laskennassa on ainoana niin korkea kuin 2,5. Äidinkielen kokeessa kirjallisuustieteisiin hakevat miehet ovatkin menestyneet naishakijoita huonommin. Suhteellisia lukuja tarkasteltaessa huomaa kuitenkin, että miesten äidinkielen arvosanan keskiarvot ovat 89,9- 94,7 % naisten vastaavista. Suurin osa todistuspisteiden välisestä erosta syntyy siis muusta kuin äidinkielen arvosanoista.

Valintakokeessa miehet ja naiset näyttävät keskimääräisesti onnistuvan yhtä hyvin vuotta 2002 lukuun ottamatta, jolloin miehet onnistuivat naisia paremmin. Puhdas aineistokoe näyttäisi sopivan miehille paremmin kuin ennalta opettelua vaativa. Koepisteiden keskimääräisestä tasaisuudesta voisi päätellä, että koe nykyisessä muodossaan kohtelee sukupuolia tasaveroisesti. Myös keskihajonnat ovat molemmilla sukupuolilla hyvin samansuuruiset, joten mies- ja naishakijajoukot ovat myös sisäisesti samalla tavoin jakautuneet. Kuten todettu, miehet pääsevät naisia harvemmin sisään ylioppilastodistuksen huonompien arvosanojen vuoksi, etenkin muiden kuin äidinkielen arvosanan. Miesopiskelijoiden määrän lisäämiseksi olisikin ehkä pohdittava hakijoille suunnatun tiedotuksen määrää ja laatua. Se saattaa olla paras keino houkutella naisvaltaiseksi leimautuneelle alalle enemmän myös mieshakijoita ja todistuspisteiltään tasokkaampia mieshakijoita.

Aiemmin suoritettut tutkinnot

Alla olevassa taulukossa näkyvät hakijoiden aikaisemmat koulutustiedot. Ylioppilastutkinto on muista riippumaton tieto; muut ovat hakijalle annettuja vastausvaihtoehtoja hakulomakkeen kysymykseen *Oletko suorittanut opistotasaisen ammatillisen tutkinnon/korkeakoulututkinnon?*

Taulukko 3. Aiemmat tutkinnot

	2002 (n=351)	2003 (n=337)	2004 (n=299)
ylioppilastutkinto	341 (97,2 %)	325 (96,4 %)	289 (96,7 %)
ei aiempaa ammatillista tai korkeakoulututkintoa	315 (89,7 %)	300 (89 %)	269 (90 %)
opistotason ammatillinen tutkinto	23 (6,6 %)	23 (6,8 %)	14 (4,7 %)
ammattikorkeakoulututkinto	8 (2,3 %)	11 (3,3 %)	10 (3,3 %)
opetusjaostotutkinto	0	0	0
muu alempi korkeakoulututkinto	3 (0,9 %)	2 (0,6 %)	2 (0,7 %)
ylempi korkeakoulututkinto	2 (0,6 %)	1 (0,3 %)	4 (1,3 %)

Suurimmalla osalla hakijoista ei ole aikaisempaa opistotasoista ammatillista tutkintoa tai korkeakoulututkintoa. Vuosittain hakee joitakin jo korkeakoulututkinnon suorittaneita ja kahdesta—kolmeen kymmeneen opistotason tutkinnon tai ammattikorkeakoulun suorittanutta. Korkeakoulututkinnon suorittaminen näyttää parantavan hakijan mahdollisuuksia sisään pääsyyn: korkeakoulututkinnon suorittaneista noin puolet pääsee sisään. Heidän määränsä on kuitenkin tilastollisesti merkitsemätön. Opistotason tai ammattikorkeakoulun tutkinnon suorittaminen taas ei näytä lisäävän sisään pääsyn todennäköisyyttä: näiden hakijoiden osuus sisään päässeistä on suurin piirtein sama kuin hakeneistakin.

Erittäin suuri osa hakijoista on ylioppilaita, ei-ylioppilaita hakee vain noin kymmenen vuosittain. Heistä on päässyt sisään vuonna 2002 kaksi ja 2004 yksi. Tässäkin hakeneiden ja sisään päässeiden osuudet ovat suurin piirtein samat.

Uudet ylioppilaat

Taulukossa esitetään uusien ylioppilaiden osuudet hakijoista ja hyväksytyistä.

Taulukko 4. Uudet ylioppilaat prosentuaalisesti.

	2002 hakeneet	2002 hyväksytyt	2003 hakeneet	2003 hyväksytyt	2004 hakeneet	2004 hyväksytyt
saman vuoden ylioppilas	27,4	32,7	30,6	28,9	31,8	42,9
saman tai edellisen vuoden ylioppilas	49,9	51,9	55,8	60	53,8	64,3
vanhempi ylioppilastutkinto	50,1	48,1	44,2	40	46,2	35,5

Yliopistoille on asetettu tavoitteeksi, että vuotuisesta sisäänotosta puolet olisi uusia ylioppilaita (Jussila 1996). Uuden ylioppilaan määritelmä vaihtelee: sillä tarkoitetaan joko saman tai saman ja edellisen vuoden ylioppilaita. Jos käytetään löysempää määritelmää, täyttävät kirjallisuustieteet erinomaisesti vaatimuksen uusien ylioppilaiden sisäänotosta. Vuonna 2004 jopa tiukemman, vain saman vuoden ylioppilaat kelpuuttavan, määritelmän mukaan ollaan lähellä tavoitetta 42,9 %:n osuudella. Kirjallisuustieteissä tilanne on uusille ylioppilaille keskimääräistä suotuisampi. Vuonna 2001 vain vajaa kolmannes (32 %) yliopistoihin hyväksytyistä oli uusia ylioppilaita (Sajavaara ym. 2002, 22). Tampereen yliopiston opiskelijavalinnan tilastojen mukaan vuosina 2002–2004 humanistisen tiedekunnan uusista opiskelijoista 35–37 % on ollut saman vuoden ylioppilaita.

Huomattavaa on, että vuonna 2004 uusien ylioppilaiden osuus kirjallisuustieteissä valituksi tulleista on selkeästi suurempi kuin hakijoista. Tämä näyttäisi kumoavan väitteen, jonka mukaan ennakkomateriaaliin pohjautuvan valintakokeen sisältävä valinta olisi uusille ylioppilaille epäsuotuisa. On katsottu, etteivät uudet ylioppilaat ehtisi tutustua pääsykoeaineistoon ylioppilaskirjoitusten ja valintakokeiden ajallisen läheisyyden vuoksi. (Sajavaara ym. 2002, 134.) Tältä kannalta on kiinnostavaa, että uusien ylioppilaiden osuus sisäänotosta lisääntyy vuosi vuodelta, vaikka valintakokeessa on alettu painottaa ennalta

luettua materiaalia. Hakijoiden keskuudessa uusien ylioppilaiden määrä ei kasva läheskään niin voimakkaasti kuin valittujen.

Hakijajoukon ja sitä kautta valittujen joukon nuorentamiseen valintamenettely ei anna kovasti mahdollisuuksia. Yksi keino saattaisi olla ennakkotiedotuksen lisääminen ja selkiyttäminen, mikä auttaisi valinnoistaan epätietoisten nuorien päätöksentekoa. Erään, nyt jo hieman iäkkään tutkimuksen mukaan runsas kolmasosa abiturienteista ei ole selvillä ammatillisen kiinnostuksensa suunnasta. Suuri osa kaipasi lisätietoa koulutusmahdollisuuksista ja omista sisäänpääsymahdollisuuksistaan. (Kosonen 1988, 17.) Korkeakouluihin hakeneista ja valintakokeisiin osallistuneista, siis valintaprosessissaan melko pitkälle päässeistä, yli viidesosa piti 2002 toteutetussa hakijakyselyssä valintaan liittyvää neuvontaa ja ohjausta liian vähäisenä (*Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi 2002*, 98).

Hakukerrat

On hankalaa selvittää, monettako kertaa joku hakee kirjallisuustieteitä opiskelemaan. Tietoa ei tilastoida opiskelijavalinnan rekisteriin, eikä sitä voi selvittää hakijoilta kuin kysymällä esimerkiksi valintakoetilaisuuden yhteydessä. Koska minulla nyt on käytettävissäni kolmen peräkkäisen vuoden hakijatiedot yksilökohtaisine tunnusluukuineen, voin tarkastella hakukertojen määrää viimeisen kolmen vuoden aikana.

Vuonna 2003 337 hakijasta 54 (16 %) oli hakenut kirjallisuustieteitä opiskelemaan myös edellisenä vuonna. Heistä 9 onnistui pääsemään sisään toisella kerralla. Valintakoekokemuksesta vaikuttaisi olevan pientä hyötyä, sillä uusijoiden hyväksymisprosentti oli 16,7 kun se edellisenä vuonna kokeeseen osallistumattomien joukossa oli 12,7. Vuonna 2004 edellisenä kahtena vuotena kokeeseen osallistumattomia oli 299 hakijasta 241, joista sisään pääsi 24, eli 10 %. Joko 2002 tai 2003 kokeeseen osallistuneita eli toista kertaa yrittäviä oli vuonna 2004 46 henkilöä, joista sisään pääsi 8 eli huikeat 17,4 %.

Kumpanakin aiempuna vuonna osallistuneita eli 2004 kolmatta kertaa peräkkäin hakeneita oli 12, joista sisään pääsi vain yksi. Toinen hakukerta näyttäisi siis olevan keskimäärin tuloksekkain. Sen jälkeen onnistumisprosentti laskee jo ensimmäistä kertaa yrittävien alapuolelle. Koska uusijoiden ja varsinkin toista kertaa uusijoiden määrä on melko vähäinen, ei tämän tarkastelun tilastollinen merkitsevyys ole kovin suuri. Samantapaisia

tuloksia toisen hakukerran korkeasta onnistumisprosentista on kuitenkin saatu muuallakin (Sajavaara ym. 2002, 22).

Yhden tai useamman kerran aiemmin hakeneita oli 2004 19,4 % hakijoista, ja edellisenä vuonna hakeneita 15,38 %. Tämän perusteella näyttäisi siltä, että kirjallisuustieteisiin haetaan tavallista harvemmin useita kertoja peräkkäin. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2001 jopa 29,7 % hakijoista oli hakenut samalle opintoalalle myös edellisenä vuonna. Humanistisissa tieteissä toista kertaa hakeneita oli 24,5 %.

Olen kerännyt alla olevaan taulukkoon vuonna 2004 (vähintään) kolmatta peräkkäistä kertaa hakeneiden tietoja. Hakijat A-L ovat satunnaisessa järjestyksessä.

Taulukko 5. 2004 kolmatta peräkkäistä kertaa hakeneet.

hakija	ikä 2004	yo-vuosi	tulos 2004 (kiintiö)	tod.pisteet 2004	koepisteet 2002	koepisteet 2003	koepisteet 2004
A	24	1998	var*	15,67	25	4	22
B	23	1999	var	17,67	22	31	29
C	24	1999	hyl	15,17	14	-	-
D	22	2000	hyv (1)	13,00	36	38	47
E	22	2000	var	10,00	47	17	22
F	22	2001	var	13,67	33	7	27
G	21	2001	var	15,33	27	21	16
H	20	2002	var	15,33	-	33	28
I	27	1995	var	9,33	-	-	0
J	20	2002	var	11,33	11	30	27
K	29	-	var	0,00	41	14	19
L	20	2002	var	19,00	25	19	35
keskiarvot	22,8	2000**		12,96	23,4	17,8	22,7
kaikkien hakijoiden keskiarvot	21,4	2003**		14,86	24,3	15,4	18

*var tarkoittaa varasijaa, jolle pääsevät kaikki valintakokeeseen osallistuneet.

**mediaani

Hakija D on ainoa, joka kolmannella yrittämällä tuli valituksi. Hänet valittiin kiintiössä 1 eli todistus- ja valintakoepisteiden yhteismäärällä. Valintakokeessa hän oli ensisijaisen hakukohteensa, yleisen kirjallisuustieteen, 19:nneksi paras. Todistuspisteet hänellä jäävät jopa alle vuonna 2004 hylättyjen keskiarvon, 14,3, ja kauas hyväksytyjen keskiarvosta 19,5. Pääasiassa valintakoemenestys siis ratkaisi valinnan hänen hyväkseen. Huomionarvoista on, että hän on ainoa kolmatta kertaa kokeeseen osallistuneista, joka paransi tulostaan joka vuosi. Muilla valintakoepisteet välillä nousevat, välillä taas laskevat. Nämä sinnikkäimmät yrittäjät ovat harvoin jättäneet tulematta valintakokeeseen (merkintä - koepisteiden kohdalla) ja todella harvoin saaneet kokeesta 0 pistettä eli käytännössä jättäneet tyhjän paperin. Poikkeus on hakija I, joka osallistui valintakokeeseen vain kerran, 2004, ja sai silloinkin 0 pistettä.

Valituksi tulleen lisäksi vain yhdellä hakijoista paras valintakokeesta saatu pistemäärä on tullut kolmannella hakukerralla. Hakijoista 6, siis puolet, onnistui parhaiten ensimmäisellä hakukerrallaan. Kolme saavutti parhaan tuloksensa toisella hakukerralla. Näiden hakijoiden tuloksista päätellen ainakaan useampaan kertaan uudestaan hakeminen ei tuota tulosta, eikä siis harjaantumisella ole merkitystä kokeessa onnistumiseen. Valintakokeessa uusijoiden keskimääräinen menestyminen suhteessa koko hakijamäärään kuitenkin nousee vuodesta toiseen. 2002 heidän pistekeskiarvonsa jää kaikkien hakijoiden pistekeskiarvon alapuolelle, mutta 2004 se on jo lähes 5 pistettä korkeampi. Hyväksytyjen keskiarvosta heidän koepisteensä jäävät edelleen alle puoleen. Useaan kertaan hakeneiden todistuspisteiden keskiarvo jää pari pistettä hakijoiden keskitasoa huonommaksi.

Kolmatta kertaa peräkkäin hakevat ovat keskiarvon perusteella vain vähän yli vuoden vanhempia kuin koko hakijajoukko. Koska hakijoiden keskimääräinen ikä on pysynyt samana vuodesta toiseen, vuonna 2004 kolmatta kerta hakeneet ovat olleet 2002 hakiessaan lähes vuoden keskitasoa nuorempia. Joukossa on kuitenkin vain kolme, jotka ovat olleet saman vuoden ylioppilaita ensi kertaa hakiessaan.

Sisään päässeeseen hakija D:n lisäksi lähellä sisäänpääsyä on ollut hakija L, toinen vuoden 2004 kokeessa parhaaseensa yltänyt. Hänen koepistemääränsä on sama kuin alin, jolla sisään on päässyt. Sisään 35 pisteen valintakoesuorituksella päässeellä todistuspisteet olivat L:ää useita pisteitä korkeammat, 23,67. Hänen 58,67 yhteispistettään ovatkin alimmat, joilla kirjallisuustieteisiin 2004 pääsi sisään. L jää kokonaispisteissä yli 4 pisteen päähän tästä.

Kun kirjallisuustieteiden opiskelijavalinnassa erittäin suuri osa valituista on uusia ylioppilaita ja toistuvasti hakeneita on melko vähäinen määrä, hakijasumasta puhuminen ei ole paikallaan. Alle viidesosa hakijoista vaikuttaisi hakevan useampaa kuin ensimmäistä kertaa. Kun uusijoiden sisäänpääsymahdollisuudet vielä heikkenevät etenkin kolmannesta kerrasta eteenpäin, ei voida puhua siitä, että hakijat “jonottaisivat” opiskelupaikkaa kaksi vuotta, kuten hakijasuman yhteydessä on esitetty (vrt. Panhelainen 2002, Liljander 1997, 38).

Opetusministeriö odottaa, että opintoihin sijoittumista voitaisiin nopeuttaa opiskelijavalintojen arvioinnin pohjalta (Lehikoinen & Saarinen 2001, 28). Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että tämänhetkinen valintamenettely kirjallisuustieteissä jo edistää uusien ylioppilaiden valikoitumista. Käytettävissäni ei ole tietoa, monettako kertaa hakijat ylipäänsä ovat hakeneet korkeakouluun kirjallisuustieteisiin hakiessaan, mutta kirjallisuustieteiden hakijoiden tarkastelu kolmen viime vuoden aikana ei nähdäkseni osoita tarvetta ensi kertaa hakevien aseman parantamiseen.

On todettu, että suomalaiset yliopisto-opiskelijat pitävät keskimäärin kaksi välivuotta ennen opintojen aloittamista (Sajavaara ym. 2002, 21). Väli vuoden hyödyistä tai haitoista ei ole paljon keskusteltu. On todettu, että on yhteiskuntataloudellisesti parempi valmistua nuorena, sillä mitä nuorempana opiskelijat valmistuvat sitä pidempi tuottava työssäoloaika heillä on. Yksilön kannalta tarkasteltuna on todettu, että väli vuosi antaa paremmat mahdollisuudet aikuistumiseen ja kypsymiseen kuin yliopisto-opintojen aloittaminen heti lukion jälkeen. Sen lisäksi, että väli vuoden on todettu edistävän nuoren persoonallisuuden kehittymistä, se myös paransi suorituksia akateemista suoritustasoa mittaavissa testeissä, joissa väli vuoden pitäneet menestyivät paremmin kuin opintonsa aloittaneet. Siten väli vuosi tai pari hyödyttää myös yliopistoa tehostamalla opiskelua ja lyhentämällä opiskeluaikaa. (Hämäläinen 1988, 46; Kosonen 1999, 13.) Toisaalta on kuitenkin niin, että opintojen keskeyttämisalttius lisääntyy mitä vanhempana opinnot aloitetaan. Erityisesti 25 vuotta täyttäneenä, mutta osin jo 22–24-vuotiaana aloittaminen lisää riskiä opintojen keskeyttämiseen. (Mäkinen 1988, 67–69.)

Äidinkielen arvosana

Äidinkielen arvosanan tarkasteluun liittyy tilastoinnista johtuva ongelma. Niiden hakijoiden kohdalla, jotka ovat suorittaneet kansainvälisen ylioppilastutkinnon (International

Baccalaureate, European Baccalaureate tai Reifeprüfung), rekisteriin ei tallenneta yksittäisiä arvosanoja. Heille kyllä lasketaan suomalaista ylioppilastutkintoa vastaavat pisteet todistuksen perusteella, mutta rekisterissä ei ole ainekohtaisia arvosanoja. Tällaisia hakijoita on aineistossa 7 vuonna 2002, samoin 7 vuonna 2003 ja 16 vuonna 2004. Näiden hakijoiden äidinkielen arvosana ei ole tiedossa, joten sitä ei huomioida tässä laskennassa. Pois jäävien määrä ei ole tilastollisesti merkittävä.

Kirjallisuustieteisiin hakevilla on yleisesti erittäin hyvä arvosana ylioppilastutkinnon äidinkielen kokeesta. Vuonna 2002 79 hakijalla oli laudatur-arvosana, mikä tarkoittaa 23,8 % eli lähes neljäsosaa hakijoista. Vuonna 2003 81 hakijalla eli 24 %:lla oli laudatur-arvosana, vuonna 2004 luvut olivat 66 kappaletta ja 22 %. Kun sisäänotto on tällä hetkellä yhteensä 32 opiskelijaa, on selvää, ettei äidinkielen arvosana riitä valintaperusteeksi. Vaikka sisään otettaisiin vain ylimmän arvosanan saavuttaneet, sisäänottoa pitäisi lisätä kaksinkertaiseksi.

Äidinkielen arvosanalla on keskimääräisesti tarkasteltuna ennustearvoa sisäänpääsyn suhteen. Alla olevassa taulukossa esitetään hylättyjen ja hyväksytyjen hakijoiden äidinkielen arvosanatietoja.

Taulukko 6. Hyväksytyjen ja hylättyjen äidinkielen arvosanatietoja.

	2002 hyväksytyt	2002 hylätyt	2003 hyväksytyt	2003 hylätyt	2004 hyväksytyt	2004 hylätyt
äidinkielen arvosanan keskiarvo*	3,9	3,5	4,1	3,5	3,6	3,1
laudatur kpl	21	58	19	62	15	51
laudatur %	45,7	20,3	42,2	21,2	45,5	19,2
laudatur tai eximia kpl	37	152	37	152	24	130
laudatur tai eximia %	80,4	53,1	82,2	52,1	72,7	48,9

*Keskiarvo on saatu antamalla kullekin arvosanalle pistemäärä, joka vastaa ylioppilastutkintotodistuksen pisteitystä opiskelijavalinnassa. b=1, c=2, m=3, e ja 1995 ja aiemmin saatu l=4, 1996 tai myöhemmin saatu l=4,5 pistettä.

Äidinkielen arvosanan keskiarvo on valittujen kohdalla pysynyt lähellä neljää, joka tarkoittaa toiseksi korkeinta arvosanaa. Hylätyt ovat ylittäneet keskimäärin puolta pistettä heikompaan tulokseen, joka tarkoittaa magna cum laude approbaturin ja eximia cum laude approbaturin välimaastoa. Hakijoiden taso on kova: valituista lähes puolet on saavuttanut korkeimman arvosana ja hylätyistäkin joka viides. Jos tarkastellaan kahta ylintä arvosanaa, valituista jo neljä viidesosaa on tässä joukossa ja hylätyistäkin puolet.

Jos tarkastellaan valittujen joukkoa lähemmin, huomataan vaihtelua. Keskihajonta ylioppilastutkinnon suorittaneiden kesken vaihtelee 0,55:stä 0,67:ään, mikä tarkoittaa pientä hajontaa. Yksittäiset vaihtelut ovat kuitenkin suuria. Vuonna 2002 sisään pääsi myös approbaturin äidinkielestä kirjoittanut, 2003 lubenterin. Valintakoe mahdollistaa ei-ylioppilaiden sisäänpääsyn ja antaa mahdollisuuden ylioppilaskirjoituksissa epäonnistuneelle. On ehdotettu, että valinta pelkästään valintakokeen perusteella koskisi ei-ylioppilaiden lisäksi niitä, jotka ovat tyytymättömiä ylioppilastutkintonsa tulokseen (Sajavaara ym. 2002, 133). Tämän toteutus vaikuttaa teknisesti hankalalta ja asettaisi hakijat vaikean taktisen kysymyksen eteen, mikäli heidän tulisi etukäteen ilmoittaa, kummassa kiintiössä haluavat tulla tarkastelluksi. Taktisiin ratkaisuihin perustuva valintajärjestelmä ei ole kannatettava.

Seuraavaksi tarkastelen korrelaatioita äidinkielen ylioppilaskokeessa menestymisen ja valintakoepistemäärien välillä. Olen jättänyt valintakokeeseen osallistumattomat ja kokeessa 0 pistettä saaneet pois.

Taulukko 7. Äidinkielen arvosanan korrelointi valintakoepisteiden kanssa.

	2002	2003	2004
äidinkielen arvosana ja koepisteet	0,19	0,29	0,28
äidinkielen arvosana ja osion 1 pisteet	0,21	0,28	0,22
äidinkielen arvosana ja osion 2 pisteet	0,16	0,27	0,29

Korrelaatiot ovat kauttaaltaan pieniä, mutta muutos äidinkielen arvosanan ja koepisteiden välisessä korrelaatioissa siirryttäessä vuodesta 2002 vuosiin 2003 ja 2004 on huomattava: vuodesta 2003 eteenpäin äidinkielen arvosanan ja kokeessa menestymisen välinen korrelaatio nousee. Erityisesti tämä pitää paikkansa kokeen osion 2 suhteen. Voisiko valintakoekirjan

pakollisella luettamisella olla merkitystä? Se on kuitenkin vaikuttanut enemmän osioon 1 kuin 2, jonka kohdalla muutos näkyy. Näin niukoin tiedoin syytä on hankala arvioida.

Todistuspisteet ja valintakoepisteet

Hakijan todistuspisteet lasketaan ylioppilastutkinnon äidinkielen kokeen ja enintään viiden muun (hakijalle parhaat pisteet tuottavan) kokeen perusteella. Alla olevassa taulukossa on kootusti tietoa hakijoiden todistuspisteistä ja valintakoepisteistä.

Taulukko 8. Piste-eroja hyväksytyjen ja hylättyjen välillä.

	2002 hyväksytyt (n=52)	2002 hylätyt	2003 hyväksytyt (n=45)	2003 hylätyt	2004 hyväksytyt (n=32)*	2004 hylätyt
todistuspisteet, keskiarvo	18,9	14,1	19,4	13,9	19,5	14,3
mediaani	20,2	14,7	18,8	14,5	20,3	14,7
ylin	25,5	27	27	25	26,2	25
alin	0	0	7,7	0	0	0
koepisteet, keskiarvo	48,9	20,1 [29,3]	44,7	10,8 [18,5]	48,2	14,2 [22,7]
mediaani	48	23 [31]	45	4 [19]	49	12,5 [24,5]
ylin	62	47	61	42	60	46
alin	37	0	32	0	35	0

*2004 hyväksytyjen joukossa siis vain ensisijaiset valinnat, aikaisempien vuosien luvuissa sekä ensisijaiset että varasijoilta kutsutut.

Taulukosta näkyy, että hyväksytyillä on ollut keskimäärin viitisen pistettä korkeammat todistuspisteet ja moninkertaiset koepisteet hylättyihin verrattuna. Taulukkoon on kuitenkin listattu kaikkien hakijoiden tiedot. Hylättyjen hakijoiden koepisteiden keskiarvoa osoittavat luvut muuttuvat huomattavasti, jos poistetaan joukosta valintakokeeseen osallistumattomat ja kokeessa 0 pistettä saavuttaneet. Silloin koepisteiden keskiarvot ja mediaanit ovat hylätyillä vuosittain seuraavanlaiset: 2002 29,3 ja 31, 2003 18,5 ja 19 sekä 2004 22,7 ja 24,5. Ne on merkitty taulukkoon hakasulkeissa.

Sivuhuomautuksena mainittakoon, että todistuspisteiden keskiarvoihin näiden hakijoiden poistaminen ei vaikuta käytännössä lainkaan. Valintakokeesta pois jäävät tai tyhjän paperin palauttavat edustavat siis todistuspisteiltään keskivertohakijaa.

Vaikka valituksi tulleiden todistuspisteet keskimääräisesti ovat hylätyksi tulleita korkeammat, jopa melko huomattavastikin, ei ylimpien ja alimpien pistemäärien välillä ole juuri eroja näiden ryhmien välillä. Todistuspisteiltään parhaimmistoakin tippuu pois, ja valituksi tulevien joukossa on myös kokonaan ilman todistuspisteitä olevia. Yksittäistapauksista huomaa, että vuonna 2002 todistuspisteiltään koko joukon paras on jäänyt ilman opiskelupaikkaa. Koepisteitä hän sai 21 ja jäi yhteispisteillä 48 yli 10 pisteen päähän valinnasta.

Myös valintakoemenestys vaihtelee suuresti sekä hyväksytyjen että hylättyjen kesken, ja ryhmissä on ristikkäisyyksiä. Tämän huomaa erityisesti vertaamalla hyväksytyjen hakijoiden alimpia ja hylättyjen ylimpiä pistemääriä. Jokaisena tarkasteltavana vuonna sisään on päässyt noin 10 pistettä huonommalla koetuloksella kuin millä on jääty ulkopuolelle. Vuonna 2004 parhaiten valintakokeessa menestynyt ilman opiskelupaikkaa jäänyt oli koepisteiltään koko joukon 20:nneksi paras. Todistuspisteillä 12 ja kokonaispisteillä 58 hän jäi alle pisteen päähän valinnasta.

Todistuspisteiden suuri vaihtelu molempien, hyväksytyjen ja hylättyjen, joukossa osoittaa, että nykyinen valintamenettely johtaa hyvin erilaiseen tulokseen kuin valinta pelkkien todistuspisteiden perusteella. Pelkkä valintakokeessa onnistuminenkaan ei riitä, jos ei yllä viiden parhaan joukkoon ja pääse pelkillä valintakoepisteillä sisään tai ei yllä ei-ylioppilaana 15 tai 17 parhaan joukkoon. Ylioppilastutkintotodistuksen ja valintakokeen yhteisvaikutuksesta sisään päästään ja ulkopuolelle jäädään hyvin vaihtelevan tasoilla todistus- ja valintakoemenestyksillä. Yleensä alimmat valittujen todistuspisteet näyttävät jäävän nolnaan ja

koepisteet yltävän noin puoleen maksimipisteistä

Seuraavassa taulukossa on listattu todistus- ja valintakoepisteiden väliset korrelaatiot kultakin tarkasteltavalta vuodelta. Olen jättänyt valintakokeeseen osallistumattomat ja kokeessa 0 pistettä saaneet pois.

Taulukko 9. Todistuspisteiden ja valintakoepisteiden väliset korrelaatiot vuosittain.

	2002	2003	2004
todistuspisteet ja valintakoepisteet	0,31	0,32	0,34

Todistuspisteiden ja valintakoepisteiden välillä ei ole merkittävää korrelaatiota: ylioppilaskirjoituksissa menestyminen ennustaa vain noin kolmasosan valintakokeessa menestymisestä. Huomattavaa on kuitenkin, että korrelaatio kasvaa koko ajan. Tendenssi on selvä, vaikka muutos on pieni. Ilmeisesti on niin, että kokeen muuttuessa enemmän ennalta opettelua vaativaksi siinä menestytään samoilla ominaisuuksilla kuin ylioppilaskirjoituksissa.

Samansuuntaisia tuloksia todistuspisteiden ja valintakoemenestyksen heikosta keskinäisestä riippuvuudesta on saatu Helsingin kauppakorkeakoulun opiskelijavalintaa koskevassa tutkimuksessa. Siinä todettiin valintakoepisteiden korreloivan ylioppilastutkintotodistuksen pisteisiin 0,379. Siksi sen pääteltiin olevan sopivan riippumaton täydentävä tekijä opiskelijavalinnassa. (Komulainen 1996, 21.) Kirjallisuustieteiden kohdalla tämä pitää paikkansa vielä selkeämmin.

Eri valintakriteerien keskinäisistä suhteista saa tietoa myös vertaamalla eri tavoin sisään pääseviä joukkoja. Alla olevassa taulukossa on vuosittain laskettuna, kuinka monta samaa hakijaa eri valintakriteerit olisivat tuottaneet. Tässä taulukossa on huomioon otettu vain suoraan hyväksytyt hakijat, ei varasijalta sisään päässeitä. Vuotuinen sisäänottohan on yhteensä 34, vuonna 2004 32. Tämä määrä voi nousta hieman, jos loppupäässä on useampi samalla pistemäärällä.

Taulukko 10. Hypoteettisten hakijajoukkojen yhteneväisyydet eri valintakriteereillä.

	2002	2003	2004
yhteis- ja todistuspistevalinnoilla samoja henkilöitä	16	15	14
yhteis- ja valintakoepistevalinnoilla samoja henkilöitä	27	29	27
todistus- ja valintakoepistevalinnalla samoja henkilöitä	12	10	10

Eri vuosien väliset erot eivät ole merkittäviä, etenkin kun otetaan huomioon, että vuoden 2004 matalammat lukumäärät johtuvat ehkä osittain sisäänottomäärän laskusta. Tällä hetkellä käytössä oleva yhteispistekäytäntö näyttää tuottavan tuloksia, jotka ovat lähempänä sitä, mikä saavutettaisiin pelkän valintakoevalinnan perusteella kuin sitä, mikä saataisiin todistusvalinnalla. Tämä ei ole yllätys sikäli, että valintakoepisteiden osuus yhteispisteistä on 70 %. Jos nykyisestä valintamenettelystä siirryttäisiin todistuspistevalintaan ja luovuttaisiin siis valintakoekkeesta, sisään otettava opiskelija-aines poikkeaisi suuresti nykyisestä: yli puolet joukosta vaihtuisi. Pelkkään valintakoekkeeseen perustuvaan sisäänottoon siirtyminen merkitsisi vain alle kuudenneksen muutosta.

Kiinnostavin ja toisistaan laskennallisesti riippumaton vertailupari on todistus- ja valintakoepistevalinnalla valituksi tulevat. Koko 32–34 hakijan kiintiöstä samoja tulisi valituksi vain 10–12, jos valintakriteereinä olisi joko pelkkä ylioppilastutkintotodistuksesta saatu pistemäärä tai valintakoemenestys. Valintamenettelystä johtuva vaihtuvuus kattaisi siis noin kaksi kolmasosaa valituista.

Otan vuoden 2004 tulokset esimerkkitapaukseksi ja vertailen nykyisellä valintamenettelyllä valittujen tietoja niiden tietoihin, jotka olisivat tulleet valituiksi todistuspistevalinnan kautta. Osa tiedoista on toistoa taulukoista 4 ja 8, mutta esitän ne myös tässä selvyyden vuoksi.

Taulukko 11. Valittujen ja niiden, jotka olisivat tulleet valituiksi todistuspistevalinnassa, tietoja 2004.

	nykyinen valintamenettely	valinta todistuspisteillä
saman vuoden ylioppilas, %	42,9	35,3
saman tai edellisen vuoden ylioppilas, %	64,3	64,7
todistuspisteet, keskiarvo	19,50	23,05
ylin	26,17	26,17
alin	0,00	21,33
valintakoepisteet, keskiarvo	48,20	29,12
ylin	60	58
alin	35	0
ikä, keskiarvo	20,82	20,21
miehiä, %	18,2	5,9

Nykyinen valintamenettely on suotuisampi uusille ylioppilaille: etenkin saman vuoden ylioppilaiden määrä laskisi, jos siirryttäisiin pelkkään todistusvalintaan. Todistuspisteet tietysti nousisivat sekä keskimäärin että alimmalta saadulta pistemäärältä. Vuonna 2004 todistuspisteiltään paras olisi tullut valituksi kummalla tahansa tavalla.

Valintakokeissa parhaiten menestynyt ei tulisi valituksi todistusvalinnassa. Valintakokeiden keskiarvoinen pistemäärä laskee rajusti tarkasteltaessa todistuspisteiden perusteella valituksi tulevia. Tämä tukee tulosta, jonka mukaan todistus- ja valintakoepisteiden välillä ei ole merkittävää korrelaatiota. Huolestuttavinta on, että alin valintakoepistemäärä on nolla. Itse asiassa nollatuloksia on todistuspisteiden perusteella valituiksi tulevissa kahdeksan, joista vain kaksi edes kävi valintakokeessa. Tämä antaa olettaa, ettei näiden hakijoiden motivaatio ole kovin korkealla. Siten he eivät luultavasti ottaisi opiskelupaikkaa vastaan tai vaihtaisivat opiskelualaa myöhemmin. Tämä sekä lisäisi varsinaiseen opiskelupaikkaan siirtymiseen kuluva väliaikaa että aiheuttaisi tarpeettomia kustannuksia.

Todistuspisteiden perusteella valitut olisivat hieman nuorempia kuin nykyisellä valintamenettelyllä, mutta ero ei ole merkitsevää. Mikä merkittävämpää, miehiä tulisi

todistusvalinnalla valituksi vain kaksi, alle 6 %. Miesten osuus hyväksytyistä laskisi siis aikaisemminkin pienestä määrästä kolmannekseen.

Yhteenveto hakijoista ja hyväksytyistä

Tampereen yliopiston kirjallisuustieteet ovat keskimääräistä suosituimpia hakukohteita. Varsinaisia hakijasumaan liitettyjä ongelmia niiden opiskelijavalintaan ei kuitenkaan näyttäisi liittyvän: uusia ylioppilaita tulee valituksi vaadittava tai ainakin lähes vaadittava määrä, ja suurin osa valituista pääsee sisään jo ensi yrittämällä. Valintamenettely näyttäisi kohtelevan eri koulutustaustaisia tasa-arvoisesti. Aiemmin yliopistotutkinnon suorittaneilla on hieman korkeampi mahdollisuus päästä sisään, mikä onkin oletettavaa. Olisihan koulutus epäonnistunut, jos yliopisto-opiskelun valmiudet eivät olisi parantuneet tutkinnon suorittamisen myötä.

Miesten ja naisten määrien epätasapainoon on kiinnitettävä huomiota. Hakijoista vain pieni osa ja hyväksytyistä vielä pienempi on miehiä. Valinnassa miehet siis karsiutuvat naisia useammin. Kun miesten karsiutuminen johtuu heidän ylioppilastutkintotodistuksensa arvosanoista, ja vielä muista arvosanoista kuin äidinkielen koe, on vaikea nähdä keinoja mieshakijoiden aseman parantamiseksi valintamenettelyssä. Ongelma lähtee ylioppilastutkinnon tasolta: kirjallisuustieteisiin hakevat miehet ilmeisesti joko suorittavat vähemmän arvosanoja ylioppilastutkinnossa tai suoriutuvat niistä keskimäärin heikommin tuloksin kuin naiset.

Valintakoepisteiden ja todistuspisteiden vertailu osoittaa, että valintakokeen sisältävä valinta johtaa hyvin erilaiseen tulokseen kuin valinta todistuspisteiden pohjalta johtaisi. Tämä selvitys ei anna viitteitä siitä, miten nämä joukot laadullisesti eroavat toisistaan opintosuorituksissa. Hypoteettisesti todistuspisteillä valituksi tulevien joukon tarkastelu ja vertailu nykyisellä valintamenettelyllä valittavaan joukkoon osoittaa, että nykyinen valintamenettely johtaa valinnalle asetettujen tavoitteiden kannalta parempaan tulokseen. Uusien ylioppilaiden osuus sisäänotosta laskisi todistuspistevalintaan siirryttäessä, samoin miesten määrä laskisi entisestään. Se, ettei neljännes todistusvalinnalla sisään otettavista tullut valintakokeeseen tai saavuttanut siinä yhtään pistettä, ei luo kuvaa motivoituneista tai alalle soveltuvista hakijoista.

Seuraavaksi siirryn pohtimaan valintakokeen pedagogisia perusteluita sekä kirjallisuustieteiden valintakokeen rakennetta ja sisältöä. Siinäkin käytän valintatoimistolta saamaani tilastoaineistoa tarkastellakseni kokeen eri osia suhteessa toisiinsa.

OSA II. VALINTAKOKEEN PEDAGOGISTA TARKASTELUA

Opiskelijavalinnan tavoitteet ja ohjeistus

Opiskelijavalinnan tavoitteena on pidetty sekä opinnoissa että myöhemmin alansa työtehtävissä viihtyvien ja menestyvien opiskelijoiden rekrytointi. Valintayksiköt itse listaavat opiskelijavalinnan tavoitteiksi opiskelija-aineksen, joka on motivoitunutta opiskeluun, koulutettavaa (valmiudet akateemisiin opintoihin), soveltuvaa ja motivoitunutta ammattiin. (Kosonen 2001, 69; Tähtinen ja Maijala 2002, 77; Sajavaara ym. 2002, 105.) Koska kirjallisuustieteistä valmistuneet sijoittuvat hyvin erilaisiin töihin ja ammatteihin, opiskelijavalinnassa on mahdotonta ottaa huomioon tulevan ammatin vaatimukset. Molemmat kirjallisuusaineet huomioivat ammatillisen moninaisuuden valintaoppaan oppiaine-esittelyissä, joissa painotetaan sivuaineiden merkitystä ammatin muotoutumisessa ja opiskelijan mahdollisuuksia itsenäisiin valintoihin.

Kirjallisuustieteiden kohdalla erityisen tärkeäksi nousee yleisestikin keskeisenä pidetty opiskelija-aineksen monipuolisuus, joka mahdollistaa opiskelijoiden erilaiset suuntautumiset (ks. Sajavaara ym. 2002, 105). Siten valintamenettelyssä on kiinnitettävä erityisesti huomiota opintoihin soveltuvuuden lisäksi opiskelija-aineksen monipuolisuuteen ja luotettava opiskelijoiden kykyyn löytää oma alansa opintojen kuluessa. Itseohjautuvuus ja reflektointikyvyt nousevat erittäin tärkeiksi valinnoissa. Huomiota pitäisi myös kiinnittää valinnan jälkeiseen opintoneuvontaan.

Motivaatio on vaikeasti mitattava ominaisuus (vrt. Alajääski ja Kempainen 2002, 73). On kuitenkin perusteltua uskoa, että valintakoekirjan lukeminen mittaa motivaatiota. 319-sivuisen kirjan lukeminen ja siinä esitettyjen tietojen omaksuminen vaatii aikaa ja vaivannäköä. Siten osion 1 kysymykset oletettavasti mittaavat kokeessa parhaiten motivaatiota. Soveltuvuuden ja koulutettavuuden hyviksi mittareiksi olettaisi osion 2 kysymyksiä. Ne

edellyttävät valmiuksia tekstin huolelliseen lukemiseen ja olennaisen näkemiseen. Tässä apua on kirjallisuuden harrastuneisuudesta, joka taas kertoo sekä soveltuvuudesta että motivaatiosta. Tekstin ominaisuuksien havainnointikyky kasvaa lukeneisuuden myötä ja osoittaa pitkäjänteistä kiinnostusta alaa kohtaan. Osion 2 viimeinen kysymys oletettavasti mittaa valmiuksia akateemiseen opiskeluun edellyttäessään reflektio- ja itsearviointikykyä.

Opiskelijavalinnan tavoitteiden olisi hyvä olla kaikkien valintaprosessin osapuolten tiedossa. Jos valinnan tavoitteet ovat selkiintymättömät, on vaikea nähdä ja osoittaa valintojen tavoitteiden ja valintamenettelyn kytkeytyminen toisiinsa. Selkeiden tavoitteiden puuttuminen estää myös hakijan arviota siitä, millaisilla seikoilla voi olla vaikutusta valintaan, ja kuinka oikeudenmukaisesti on tullut kohdeksi valinnassa. (Sajavaara ym. 2002, 106.)

Kirjallisuustieteiden opiskelijavalinnan tavoitteita ei ole eksplisiittisesti todettu missään. Joitain päätelmiä voi tehdä valintaoppaan sisältämistä tiedoista. Molemmat oppiaineet painottavat oppiaine-esittelyssä erilaisten tekstien ymmärtämistä opintojen pääasiallisena tavoitteena (ks. liite). Suomen kirjallisuuden esittelyssä korostuu kirjallisuuden tuntemus, kun taas yleinen kirjallisuustiede painottaa systemaattista ja taiteeseen suuntautuvaa tutkimusta. Yleinen kirjallisuustiede esittäytyy tutkimusintensiivisenä aineena, vaikka muitakin ammatillisia suuntautumisvaihtoehtoja esitellään. Molemmat oppiaineet esittelevät runsaasti erilaisia ammatillisia suuntautumisvaihtoehtoja. Niillä saattaa konkreettisuudessaan olla melko suuri ohjausvaikutus opiskelemaan hakemista pohdittaessa: kysymys, löytyykö listalta omaa toiveammattia, on helpommin vastattavissa kuin kysymys siitä, haluaako opintojen sisältävän joitakin elementtejä vai ei.

Oppiaine-esittelyjen lisäksi valintaopas sisältää oppiainekohtaista tietoa opiskelijavalinnasta. Kirjallisuustieteiden osuudessa annetaan lyhyt selvitys kokeen rakenteesta ja sekä ennalta luettavasta että koetilanteesta jaettavasta tekstimateriaalista (ks. liite). Ensimmäisestä osiosta annetaan tavoitetietoa kertomalla, että se “sisältää ajattelun johdonmukaisuutta ja kielellistä jäsentelykykyä mittaavia tehtäviä”. Toisesta osiosta kerrotaan vain, että siinä tulee analysoida kaunokirjallisia tekstejä. Lisäksi selvitetään tekniset valintaperusteet ja -pisteitys.

Koska valintakokeen ensimmäisen osion luonne on muuttunut, olisi paikallaan korjata sen ohjeistusta. Ennalta luettuun materiaaliin kohdistuvat kysymykset mittaavat toki ajattelun johdonmukaisuutta ja kielellistä jäsentelykykyä, mutta lisäksi ainakin taitoa ottaa vastaan ja

omaksua tietoa tenttikirjoista. Molempien osioiden ohjeistusta voisi ehkä laajentaa siten, että niistä näkyisi selkeämmin, mitä niillä halutaan mitata. Tässä avuksi voisi ottaa arviointikriteerit, jotka on jokaisena vuonna kirjattu ylös.

Valintainformaation lisääminen ja selkeyttäminen on tärkeää, sillä jo valintaperusteet ja -menetelmät luovat hakijoille kuvaa ja odotuksia koulutuksesta ja alasta. Niiden avulla myös arvioidaan omia pääsymahdollisuuksia. (Kosonen 2001, 71; Mikkola 2002, 19.) Valintaperusteiden pitäisi olla mielekkäitä ja uskottavia hakijoiden silmissä, erityisesti alalle parhaiten soveltuvien hakijoiden (Kosonen 2002a, 27). Kirjallisuustieteissä voisi auttaa arviointikriteerien nostaminen esille jo valintakoeohjeistuksessa. Valintakriteerien ja -menetelmien lyhyen, perustelevan esittelyn on nähty ohjaavan itsenäistä päätöksentekoa hakuvaiheessa (Kosonen 2002b, 151). On myös tärkeää, että hakijat voivat hyväksyä valintamenettelyt (Kosonen 1999, 13; Kosonen 2002b, 152).

Avoin tiedottaminen on avainasemassa opiskelijavalinnan uskottavuuden ja hyväksyttävyyden lisäämisessä. Ennakkotietoa pitäisi jakaa sekä valintakriteereistä että menetelmistä valintakokeessa. Tärkeää on myös hakijan mahdollisuus saada jälkepäin perusteluita tuloksille. Palautteen antaminen on myös tehokas koulutuskeino: se ohjaa jo sitä edeltävää toimintaa, jota tehdään tuleva palautetilanne mielessä. Oman toiminnan pätevyys arviointi harjoittaa hakijan itsetuntemusta. (Kosonen 2002b, 159–160.)

Kirjallisuustieteiden valintakokeen arviointikriteerit mallivastauksineen toimitetaan hakijoiden nähtäväksi valitusajaksi, jolloin hakijalla on mahdollisuus tutustua sekä omiin vastauksiinsa että mallivastauksiin ja verrata niitä. Yksilöidympi palaute vaatisi runsaasti lisäresursseja. Huomattavaa on, että oman suorituksen arviointi sisältyy jo koetilanteeseen: viimeisessä tehtävässä arvioidaan omia analyysejä. Tällainen itse kokeeseen sisältyvä oman suorituksen reflektointi auttaa hakijaa tiedostamaan itse suorituksensa ja hyväksymään sen arvioinnin.

Miksi valintakoe?

Iiris Kivekäs ja Matti Parjanen (1971, 8-9) päätyivät aikoinaan yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijavalintaa ja opiskelijoiden opintomenestystä tarkastellessaan siihen, että opiskelijavalinnan muoto vaikuttaa suuresti opintojen keskeyttämiseen. Valintakokeella valitut

opiskelijat kiinnittyivät huomattavasti paremmin opintoihin kuin todistusvalinnalla valitut, mikä näkyi opintojen keskeytyksissä ja pääaineen vaihtamisissa. Vaikka valintakokeella valittujen koulutodistusten arvosanat olivat selvästi alhaisemmat kuin todistusvalinnan läpäisseillä, ei opintosuorituksissa ollut eroa. Kivekäs ja Parjanen päätyvätkin siihen, ettei aiempi koulumenestys ennusta menestymistä akateemisissa opinnoissa. (Kivekäs & Parjanen 1971, 8, 12, 24.)

Myös Sajavaara ja työryhmä (2002, 119) päättelee, että valintakokeella valituksi tulleet ovat motivoituneempia ja opintoihin sitoutuneempia kuin todistuksilla valitut. Tätä tukee myös tämän selvityksen havainto, jonka mukaan melkoinen osa niistä, jotka olisivat tulleet valituiksi todistusvalinnan kautta, ei ollut edes vaivautunut käymään valintakokeessa. Yksi käytännön syy valintakokeiden käytölle todistusvalinnan rinnalla tai sitä täydentävänä on, ettei hakijoita pysty erottelemaan todistuspisteiden avulla. Kirjallisuustieteisiin hakee niin paljon hyvän todistuksen omaavia, ettei kaikkia ole mahdollista ottaa sisään. Erityisesti tämä pätee äidinkielen arvosanan kohdalla. On myös todettu, että opiskelija-aineksen monimuotoisuus toteutuu paremmin erilaisia valintakriteerejä yhdistelemällä (ks. Vehviläinen 1996, 68). Sen osoittaa tämäkin tutkimus: todistusvalinnalla lähes kaikki sisään otetut olisivat vuonna 2004 olleet naisia.

Kullekin alalle ominaisten erityisvaatimusten vuoksi on Kososen (2001, 72–73) mielestä mahdotonta ajatella, että opiskelijat valittaisiin kaikille aloille pelkästään tai pääosin koulutodistusten ja ylioppilastutkinnon perusteella. Hän olettaa kouluarvosanojen osoittavan hakijan yleistaso, mutta osoittavan heikosti tämän eriytyviä kykyjä. Kosonen (2002a, 29) huomauttaa myös, että tutkimuksissa on laajasti osoitettu koulumenestyksen kytkeytyvän vahvasti kotitaustaan ja koulusopeutumiseen - siten tämän kriteerin painotus syrjii huonon sosiaalisen taustan omaavia hakijoita ja omintakeisia persoonia.

Opiskelijavalintojen arvioinnissa toivotaan ylioppilastutkinnon suurempaa painotusta opiskelijavalinnassa. Samalla kuitenkin halutaan lisätä eri koulutustaustalla korkeakoulukelpoisuuden hankkineiden tasavertaisuutta. Tässä huomio kiinnitetään sekä ei-ylioppilaiden aseman turvaamiseen että uusien ylioppilaiden tilanteeseen. (Sajavaara ym. 2002, 132.) Uusien ylioppilaiden tilanteesta kirjallisuustieteiden valintamenettelyssä ei tilastotietojen valossa tarvitse huolestua: valituista suurempi osa on uusia ylioppilaita kuin hakijoista. Valintakokeen painottaminen taas on nähty keinoksi tarjota kaikille hakijoille samat

lähtökohdat erilaisista koulutus- ja työhistorioista riippumatta (*Yliopiston opiskelijavalintojen kartoitus 2002*, 65, 77–78).

On todettu, että jos ennalta luettavan kirjallisuuden määrä on suuri ja vaatavuustaso korkea, saman kevään ylioppilaat ovat huonommassa asemassa kuin vanhemmat ylioppilaat (Sajavaara ym. 2002, 110). Koska kirjallisuustieteiden valintakokeeseen luettavana on vain yksi kirja, valmistautumiseen tarvittava aika ei tunnu kohtuuttomalta. Tilastoaineisto myös osoittaa, että uusien ylioppilaiden osuus sisäänotosta on kirjallisuustieteissä kasvanut samaan aikaan kun valintakoekirjan lukeminen on tullut pakolliseksi.

Yliopistojen opiskelijavalintoja arvioinut työryhmä toteutti hakijakyselyn vuoden 2002 opiskelijavalintojen yhteydessä. Kyselyyn osallistui hakuyksiköitä kaikista yliopistojen tiedekunnista. Hakijakyselyn (Sajavaara ym. 2002, 98) mukaan korkeakouluhakijoista 63,7 % käytti valintakokeisiin valmistautumiseen alle neljä viikkoa ja 41,6 % alle kaksi viikkoa täysinä työpäivinä arvioiden. Humanistisen alan hakijoista 61,1 % luki valintakokeisiin alle 4 viikkoa. Tämä siitä huolimatta, että humanististen alojen valintakoe perustuu yleensä muuhun kirjallisuuteen kuin lukion oppimäärään (*Yliopistojen opiskelijavalinnan kartoitus 2002*, 29).

Valintakoekirjan pakollinen luettaminen kirjallisuustieteiden valintakokeessa puoltaa paikkaansa sikäli, että se asettaa hakijat yhdenveroisempaan asemaan keskenään. Kirjan lukemalla kaikki saavat mahdollisuuden oppia analyyseissä tarvittavaa välineistöä ja terminologiaa. Valintaperusteiden oikeutuksen kannalta yksi keskeinen kysymys on, voiko hakijalta edellyttää opiskelijavalinnassa sellaisia tietoja ja taitoja, joita vasta koulutus hänelle antaa (Sajavaara ym. 2002, 107). Valintakoekirjan luettaminen kaikilla pienentää tätä ongelmaa kirjallisuustieteissä.

Ylioppilastutkinnon laajempaan hyödyntämiseen on nähty liittyvän seuraavanlaisia ongelmia: Ylioppilastutkinto ei (ainakaan nykymuodossaan) anna riittävästi tietoa hakijoiden alakohtaisesta osaamisesta eikä myöskään motivaatiosta. Ylioppilastutkinnon arvosanat eivät erottele riittävästi koulutusaloilla, joille on paljon hyviä hakijoita. Tutkinto on kertaluonteinen mittaus, jossa onnistuminen tai epäonnistuminen voi olla ratkaisevassa asemassa opiskelijan tulevaisuudessa. Lukio-opintoihin kohdistuu entistä suurempia paineita, jos lukion päättötodistuksen ja/tai ylioppilastutkintotodistuksen painoarvoa nostetaan. Tämä voi johtaa lukion suorittamisaikojen pidentymiseen. (Sajavaara ym. 2002, 108–109; Kosonen 1988, 35.)

Edellä mainittuun vuoden 2002 kyselyyn vastanneista hakijoista noin kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että yliopistojen opiskelijavalintamenettelyissä olisi kehittämisen tarvetta. Enemmän kuin kaksi kolmasosaa kannatti valintakokeiden kehittämistä enemmän kuin niiden vähentämistä tai poistamista. (Sajavaara ym. 2002, 100.) Hakijat siis pitävät valintakoetta oikeudenmukaisena valintakeinona.

Ylioppilastutkintotodistuksen ja lukion päättötodistuksen käytön lisäämistä opiskelijavalinnassa puoltaa mahdollisuus sitä kautta keventää valintaprosessia ja lisätä kustannustehokkuutta. Todistusarvosanojen käyttö keventää opiskelijavalintaa myös hakijan kannalta. (Sajavaara ym. 2002, 109.) Valintakokeet on nähty syyksi opiskelijavalinnan raskauteen ja kalleuteen (*Yliopistojen opiskelijavalintojen kartoitus* 2002, 78). Kosonen (2001, 70) taas on päätenyt tutkimus- ja tilastoaineiston perusteella siihen, että laadukas valinta vähentää kuluja ja luo resursseja vähentämällä koulutuksen keskeytyksiä ja alanvaihtoja sekä lyhentämällä opintoaikoja. Opiskelijat arvostavat enemmän vaivannäön kautta saavutettua opiskelupaikkaa ja sitoutuvat opiskeluun tiukemmin.

Opiskelijavalinnan kustannuksiksi on arvioitu noin 25–75 euroa / hakija (Sajavaara ym. 2002, 121). Kirjallisuustieteissä kustannukset (valintakokeen valmistelu ja tarkastaminen, kokeen valvonta, valintakoemateriaalin monistaminen) jäävät alle 25 euroon hakijaa kohti. Kosonen (2002b, 159) huomauttaa, että rahallisesti halpa ratkaisu tarkoittaa valintakokeiden kohdalla usein nopeaa ja teknisesti sujuvaa ja siten yksipuolista toimintaa. Tämä ei pidä paikkaansa Tampereen yliopiston kirjallisuustieteiden valintakokeessa: siinä onnistutaan keskimääräistä vähäisemmällä rahallisella panoksella toteuttamaan monipuolinen ja laaja valintakoe.

Valintakoe koulutuksen osana

Sen lisäksi, että valintamenettely kokonaisuudessaan luo hakijoille kuvaa koulutusalaista, on myös huomautettu, että valintakoe on jo koulutuksen alku uusille opiskelijoille. Optimaalisessa tilanteessa valintakoe olisi pedagogisesti samassa linjassa koko koulutuksen kanssa. Valintakoe viestii hakijoille koulutusalaista, sen tiedeperustasta ja myös korkeakoulupedagogisesta ajattelusta. (Kotilainen ja Ruoho 2003, 3-4.)

Kirjallisuustieteiden opinto-oppaissa ei juuri oteta kantaa pedagogisiin kysymyksiin. Opinnot on jaettu lähinnä sisältökeskeisesti tietojen tai metodiikan kannalta. Molemmissa aineissa painotetaan omaehtoisia ryhmä- tai yksilötoita erityisesti aineopintojen vaiheessa. Syventävät opinnot keskittyvät pro gradu -tutkielman ympärille, jolloin oma tutkimuksellinen suuntautuneisuus ohjaa valintoja opetustarjonnasta. Opintojen suunnittelu ja itseohjautuvuus tulevat tärkeiksi opiskelijalle.

Tampereen yliopiston strategiassa, joka on hyväksytty hallituksessa 28.3.2001, painotetaan opetuksen tutkimuksellista otetta. Periaatelistassa ensimmäisellä sijalla on, että osataan oppia erityisesti tutkivan lähestymistavan avulla. Opiskelun kohdalla mainitaan tutkimukseen painottuminen yleisenä piirteenä, ja opetussuunnitelmien pitäisi rakentua niin, että kaikki opiskelijat saavat tutkijan perustaidot. Tätä edellyttää jo lopputyön, pro gradu -tutkielman, menestyksellinen suorittaminen.

Tutkimuksellinen ote ja opiskelijan itseohjautuvuus ovat keskeisiä periaatteita ongelmaperustaisessa pedagogiikassa (ks. Poikela 2003, 46; Poikela, Lähteenmäki ja Poikela 2002, 27). Tarkastelenkin seuraavaksi, millaisia eväitä ongelmaperustainen pedagogiikka voisi tarjota kirjallisuustieteiden valintakokeen kehittämiseen. Ajatuksena on, että valintakoe olisi alku oppimisen jatkumossa. Tällöin sen pitäisi antaa oikeanlaisia viitteitä siitä, millaista kirjallisuustieteiden opiskelu on ja mitä opiskelijoilta odotetaan.

Ongelmaperustaisen pedagogiikan perustana olevan kokemuksellisen oppimisen lähtöajatuksena on, että oppiminen on prosessi, jossa tietoa tuotetaan kokemuksen muutosten kautta. Prosessimaisuus tarkoittaa sitä, että tiedon tuottaminen on vähintään yhtä tärkeää kuin saavutettu tulos. Kaikkea oppimista tarkastellaan uudelleenoppimisena, sillä se pohjautuu aina aiemmille oletuksille. (Kolb 1984, 38, 26–28.) David Kolb (1984, 30, 40) näkee oppimisessa keskeisiksi neljä taitoa: 1) Konkreettisen kokemuksen taito edellyttää, että uutta tietoa voidaan ottaa vastaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti. 2) Reflektiivisen havainnoinnin taito on kykyä tarkastella kokemuksia monista eri perspektiiveistä. 3) Abstraktin käsitteellistämisen kykyä tarvitaan, jotta havainnot voidaan järjestää loogiseksi kokonaisuudeksi, teoriaksi. 4) Aktiivinen kokeilu mahdollistaa teorioiden käytön ongelmanratkaisussa. Ongelmaperustaisen oppimisen pedagogiikassa painotetaan kaikkien oppimisen osa-alueiden käyttöä.

Kirjallisuustieteiden valintakoetta voidaan verrata ongelmaperustaisen oppimisen perusteisiin esimerkiksi tarkastelemalla arviointikriteereitä. Kaikkina tarkasteltavina vuosina

arvioinnin yleiset kriteerit ovat olleet hyvin lähellä toisiaan. Käytän tässä uusimpia, vuoden 2004, arviointikriteerejä. Aluksi todetaan yleisesti:

Kirjallisuusoppiaineiden ja valintakoekysymysten luonteen vuoksi ei voida esittää varsinaisia mallivastauksia. Etenkin mielekkäitä tulkintoja voi olla useita. Keskeisiä yleisiä arvostelukriteereitä ovat vakuuttavuus, johdonmukaisuus, olennaiseen keskittyminen sekä osoitetut analyysitaidot. Lisäksi huomiota kiinnitetään hyvään kieliasuun, ajattelun ja ilmaisun selkeyteen sekä argumentointiin (päätelmien tekemisen loogiikkaan), käsitteiden ymmärtämiseen ja virheettömään käyttämiseen, tehtävänannon noudattamiseen sekä asialliseen käsitteilytapaan. Hyvä vastaaja hyödyntää kaikissa vastauksissaan pääsykoekirjan artikkeleista omaksumiaan tietoja ja käsitteitä.

Johdonmukaisuus, olennaiseen keskittyminen ja analyysitaidot jo näyttäisivät edellyttävän kaikkia oppimisen taitoja: Jotta voisi olla johdonmukainen ja keskittyä olennaiseen, on pitänyt pystyä ottamaan tietoa vastaan ja tarkastelemaan sitä monesta perspektiivistä sekä järjestämään loogiseksi kokonaisuudeksi. Kaunokirjallisen tekstin analysointi taas edellyttää edellisten lisäksi myös teorioiden kokeilua ja soveltamista ongelmanratkaisussa.

Osion 1 tarkemmassa kriteereissä mainitaan, että “[h]yvä vastaus on yhtenäinen kokonaisuus, jossa näkyy erittelyn kautta tehty synteesi”. Tässä vaaditaan suoraan sekä yksittäisten havaintojen tekemistä että kokonaiskuvan luomista havaintojen pohjalta. Samat vaatimukset löytyvät myös osion 2 kriteereistä, joissa esitetään muun muassa: “Hyvä vastaus on ehjä ja sisäisesti johdonmukainen kokonaisuus, jossa on nähtävissä jokin jäsentävä periaate.” “Tulkinnan perusteet on osoitettava tekstistä.” Kokonaistulkinta, joka perustellaan yksittäisillä tekstin kohdilla, edellyttää osien ja kokonaisuuden näkemistä ja hallintaa.

Jos ajatellaan valintakoetta oppimistilanteena, on syytä tarkastella myös koko prosessia hakijan näkökulmasta. Käytän esimerkkinä vuoden 2004 valintakoekysymyksiä. Ensimmäisessä osiossa on kaksi kysymystä, jotka kohdistuivat kumpikin yhteen, toisistaan poikkeavaan, valintakoekirjan artikkeliin. Kysymykset ovat kaksiosaisia: ensimmäinen osa on lähinnä määrittelytehtävä ja toinen osa vaatii määrittelyn kyseenalaistamista tai sen seurausten pohdintaa.

Kysymykset kokonaisuudessaan edellyttävät valintakoekirjan tietojen omaksumista; sitä, että on osattu hahmottaa artikkeleiden sisältö sekä painaa se muistiin. Tämä jo edellyttää ainakin ensimmäistä oppimisen taitoa. Toinen ja kolmas tulevat käyttöön, kun omaksuttua tietoa on ryhdyttävä järjestelemään juuri valintakokeessa esitetyn kysymyksen kannalta ja muotoiltava yhtenäinen vastaus. Kysymysten toiseen osuuteen vastaukset ovat löydettävissä

valintakoekirjasta, mutta niitä ei siellä suoraan todeta. Siksi vastaamisessa on suureksi avuksi, jos kokelas pystyy kuvittelemaan hypoteeseja ja näin soveltamaan aktiivista kokeilua vastausta pohiessaan. Hyvän vastauksen edellytyksenä on siis kaikkien oppimiskyvyn osa-alueitten käyttäminen. Prosessissa aiemmin opittua on osattava käyttää tiettyyn ongelmanratkaisuun, mikä vaatii ulkoa opitun muistamisen lisäksi myös tiedon aktiivista prosessointia.

Toisen osion analyysitehtävät kytkeytyvät ensimmäisessä osiossa esiin nostettuun teoriaan. Niissä korostuu oppimisen neljäs taito, aktiivinen kokeilu. Koska analysoitavat tekstit ovat kokonaan uusia, on niiden tarkastelussa lähdettävä taas alusta saakka; tekstin ominaislaatu menetetään, jos sitä ei osata tarkastella ennakkoluulottomasti ja useasta perspektiivistä. Teorian ja analysoitavien tekstien välisiä kosketuspintoja haettaessa on jatkuvasti tehtävä uusia havaintoja ja testattava niitä käytännössä. Kokeen prosessiluontoisuutta lisää se, ettei osio 2 ole osiosta 1 irrallinen, vaan syventää sen esiin nostamia ajatuksia ja edellyttää edelleen soveltamista.

Ensimmäinen osio on sekä opitun toistamista että sen reflektiivistä tarkastelua ja käsitteellistämistä. Toisen osion analyysitehtävät viimeistään edellyttävät myös aktiivista kokeilua ja ongelmanratkaisua. Näin siirrytään muistin kautta havainnoinnista abstraktiin käsitteellistämiseen ja aktiiviseen kokeiluun. Teorian ja käytännön välillä liikkuminen tuottaa opiskelijan itsensä konstruoimaa tietoa (ks. Poikela ja Poikela 2002, 59; Poikela 2003, 92). Viimeinen tehtävä asettaa haasteen erityisesti reflektiivisen havainnoinnin ja abstraktin käsitteellistämiskyvyn taidoille. Se sisältää myös ajatuksen itsearviointista, mikä on keskeistä ongelmaperustaisessa oppimisessä (ks. Kolb 1984, 34–36; Poikela ja Nummenmaa 2002, 45). Juuri reflektointi nähdään oppimisen ytimeksi ja lähtökohdaksi. Samalla se on vaihe kohti itseohjautuvaa oppimista. (Poikela 2003, 129, 51; Renzulli ja Dai 2001, 40.)

Lääketieteen alalla on tehty tutkimusta siitä, millaiset tehtävät ennustavat myöhempää opintomenestystä ja opintojen etenemistä. Käsitteidenmäärittelytehtävät osoittautuivat huonoiksi ennustusvälineiksi. Sen sijaan tehtävät, joissa opiskelijan tuli poimia tekstistä olennaiset tiedot, ennustivat opintojen etenemistä opiskelun alkuvaiheessa ja tiedon soveltamista mittaavat tehtävät taas opintomenestystä opiskelun loppuvaiheessa. (Lindblom-Ylänne 1999.) Siten voisi ajatella, että kirjallisuustieteiden valintakokeen vanhanmallinen osio 1, jossa vastaukset piti löytää jaettavasta teoriamateriaalista, olisi toiminut opiskelun alkuvaiheessa menestymisen mittarina, ja lähes muuttumattomana säilynyt osio 2 ennustaisi

opintojen loppuvaiheessa menestymistä.

Nykyisen mallinen osio 1 sopii ehkä sekin ennemmin opiskelun alkuvaiheen menestystä mittamaan, sillä se edellyttää muistia ja ennalta opittujen tietojen ohjattua uudelleen tuottamista. Opintojen alkuvaiheessa korostuu tieteenalakohtaisen tiedon ja metodologian omaksuminen, ei vielä kovin itsenäinen työskentely. Voisi ajatella, että osio 1 mittaa samankaltaisia taitoja kuin ylioppilastutkinto, jolloin sen tarpeellisuutta voisi miettiä. Taulukko 9 kuitenkin osoittaa, että ainakin äidinkielen arvosanat korreloivat hyvin heikosti valintakoemenestyksen kanssa, eikä osioiden välillä ole suuria eroja tämän suhteen. Osion 1 sisältymistä kokeeseen puoltaa sekin, että sen avulla voidaan johdattaa osion 2 kysymyksiin.

Tarkastelen seuraavaksi valintakokeiden eri osioita ja sitä, kuinka hyväksytyksi ja hylätyksi tulleet ovat niissä menestyneet ja miten ne korreloivat keskenään.

Valintakokeen eri osien suhtautuminen toisiinsa

Tässä vertailussa olen jättänyt kokonaan ulkopuolelle valintakokeeseen osallistumattomien lisäksi ne, jotka saivat valintakokeen kokonaispistemääräksi 0. Alla olevassa taulukossa esitetään osioissa 1 ja 2 saatujen pisteiden keskiarvot sekä numeroarvollisesti että prosentuaalisesti. Taulukosta löytyvät myös osiossa 1 ja osiossa 2 saatujen pistemäärien väliset korrelaatiokertoimet. Alimpana on keskiarvo keskihajonnoista kunkin vastaajan eri kysymyksistä saamien pisteiden välillä. Keskihajontojen keskiarvon esittäminen ei ehkä ole tilastomatematiikan hienouksien mukaista, mutta antaa viitettä siitä, millaisia hajonnat keskimäärin ovat yhden vastaajan eri vastausten välillä.

Taulukko 12. Valintakokeen eri osioiden pistemäärät hyväksytyillä ja hylätyillä ja osien väliset korrelaatiot.

	2002 hyväksytyt	2002 hylätyt	2003 hyväksytyt	2003 hylätyt	2004 hyväksytyt	2004 hylätyt
osion 1 pisteiden keskiarvo (% maksimista)	17,63 (70,5 %)	11,53 (46,1 %)	16,33 (65,3 %)	7,74 (31 %)	17,24 (69 %)	7,87 (31,5 %)
osion 2 pisteiden keskiarvo (% maksimista)	31,23 (69,4 %)	17,75 (39,4 %)	24,8 (55,1 %)	10,77 (23,9 %)	31,00 (68,9 %)	15,15 (33,7 %)
osio 1:osio 2	0,20	0,57	0,09	0,73	0,15	0,56
keskihajonnan keskiarvo	2,30	1,96	2,49	1,83	2,13	1,95

Kiinnostavaa on, että valituksi tulleilla keskihajonnat ovat suurempia kuin hylätyillä. Myös osioiden väliset korrelaatiot ovat paljon pienempiä hyväksytyjen kuin hylättyjen joukossa. Hyvät valintakoesuoritukset ovat siis epätasaisempia kuin huonot.

Eryteisesti osioiden 1 ja 2 välinen korrelaatio on hyvin heikko hyväksytyjen joukossa ja taas melko korkea hylättyjen kesken. Kun tarkastellaan hyväksytyjen ja hylättyjen keskimääräistä menestymistä osioissa 1 ja 2 havaitaan, että hylätyksi tulleet ovat menestyneet erityisen huonosti osiossa 2. Tietysti kyse on kehäpäätelmästä sikäli, että osion 2 suuri pistemäärä nostaa sen merkitystä valituksi tulemisessa. Tämä ei kuitenkaan vie merkitystä siltä havainnolta, että heikoimmat onnistumisprosentitkin tulevat hylätyillä juuri osiossa 2. Hyväksytyksi tulleiden hyvä menestyminen osiossa 2 viittaa siihen, että valintakokeessa valikoituu analyysi- ja reflektiotaidoiltaan hyviä hakijoita. Hylätytkin voivat menestyä melko hyvin osion 1 tehtävissä esimerkiksi hyvän muistin ja ulosannin selkeyden avulla, mutta osion 2 vaatimia käsitteellistämisen- ja reflektiokykyjä ei löydy.

Vuonna 2002 hyväksytyt onnistuivat tasaisesti molemmissa osioissa noin 70 %:n tasolla. Mielenkiintoista on, että hyväksytyjen onnistumistaso jokaisena vuonna on ollut lähes sama molemmissa osioissa. Vaikka siis kunkin hyväksytyyn eri vastausten välillä on paljon hajontaa, yli 2 pistettä, ja kokeen osioiden välinen korrelaatio on hyvin heikko, saadaan heidän vastaustensa keskiarvoja tarkastelemalla tulos, jonka mukaan he menestyvät yhtä hyvin kummassakin osiossa. Hylätyt yltivät osiossa 1 46 %:n onnistumiseen ja osiossa 2 alle 40 %:n.

Molemmissa osissa on huomattava tasoero hyväksytyjen ja hylättyjen välillä, joka on jonkin verran suurempi osion 2 kohdalla.

Vuonna 2002 kaikki koemateriaali jaettiin hakijoille tilaisuudessa, ja sisään päässeet ovat keskimäärin onnistuneet yhtä hyvin teoria- kuin kaunokirjallisenkin tekstin analyysissä. Hylätyille erityisesti osio 2 on ollut hankala. Vuonna 2003 kokeessa jaettiin edelleen sekä teoria- että kaunokirjallista tekstiä, mutta sen lisäksi edellytettiin erityisesti osiossa 1 myös valintakoekirjan tietojen omaksumista. Sekä hyväksytyjen että hylättyjen ensimmäisestä osiosta saama pistemäärä putosi, mutta paljon radikaalimmin hylättyjen joukossa. Kun hyväksytyt yhä yltivät lähes kahteen kolmasosaan kokonaispisteistä, hylättyjen pisteet jäivät alle yhteen kolmasosaan. Hylättyjen huono tulos osiossa 1 voi johtua motivaation puutteesta, jonka vuoksi valintakoekirjaa ei ole luettu hyvin. Siten osion 1 muutos ennalta opiskelua vaativaksi onnistuisi tavoitteessa erotella hakijoita motivaation perusteella. Joka tapauksessa sen erottelukyky on parantunut.

Vuonna 2003 myös osiossa 2 vaadittiin valintakoekirjan tietojen soveltamista, mikä ilmeisesti on syynä siinäkin laskeneisiin suorituksiin. Kiinnostavaa on, että hyväksytyjen joukko poikkeuksellisesti menestyi 10 prosenttiyksikköä huonommin osiossa 2 kuin 1. Ehkä erilaisia, keskenään verrattavia materiaaleja on ollut liikaa, kun analysoitavia tekstejä on pitänyt verrata sekä ennalta opittuun että kokeessa jaettuun teorialtekstiin. Analyysitehtävistä toinen ei kuitenkaan ollut sidottu tiettyyn teoriaan, vaan tehtävänanto oli avoin. Tehtävänannossa eriteltiin vain ne seikat, joihin runossa toivottiin kiinnitettävän huomiota. Hylättyjen joukko näyttäisi vuonna 2003 menestyneen osiossa 2 noin seitsemän prosenttiyksikköä huonommin kuin osiossa 1, samoin kuin vuonna 2002.

Vuonna 2004 kokeessa siirryttiin teoriakirjallisuuden osalta pelkkään valintakoekirjaan. Hyväksytyt nousivat takaisin vuoden 2002 noin 70 %:n tasolle molempien osioiden vastauksissa. Hylätyt jäivät alle kolmasosaan kokonaispisteistä osiossa 1, mutta nostivat osion 2 tasoa edellisestä vuodesta. Näin hylätyt onnistuivat ensimmäistä kertaa osiossa 2 paremmin, vaikkakin vain hieman paremmin, kuin osiossa 1. Vastaus voi löytyä ensimmäisen osion vaatimasta motivaatiosta ja sen puutteesta tai siitä, että vuonna 2004 osion 1 kysymykset olivat monitasoisemmat kuin aikaisemmat ensimmäisen osion kysymykset. Ilmiötä selostava vastaus ei riittänyt, vaan vaadittiin myös problematisointia. Joka tapauksessa vuoden 2004 valintakoe vaikuttaa tasapainoiselta sen puolesta, että sekä hyväksytyjen että hylättyjen onnistumistaso oli

molemmissa osioissa sama.

Hyväksytyjen ja hylättyjen tasot loittonevat toisistaan kun ajassa mennään eteenpäin. Tätä voi verrata taulukkoon 8 todistus- ja valintakoepisteistä eri vuosina. Hyväksytyjen ja hylättyjen todistusasteet pysyvät suurin piirtein samoina kaikkina vuosina. Koepisteissä taas erot kasvavat vuoden 2002 jälkeen. Siitä voi päätellä, että koe on valintakoekirjan pakollisen luettamisen myötä tullut paremmin erottelevaksi. Hyväksytyjen ja hylättyjen välinen reilu, yli 35 prosenttiyksikön, ero molemmissa osioissa kertoo hyvästä erottelukyvyistä, etenkin kun 0 pisteen vastaukset on jätetty huomiotta.

Yksittäisten kysymysten merkitys sisään pääsyssä

Siirryn tarkastelemaan valituksi tulleiden ja ilman opiskelupaikkaa jääneiden suorituksia kysymyksittäin. Alla olevassa taulukossa näkyvät eri ryhmien keskimääräiset pisteet kussakin kysymyksessä. Tässä on otettava huomioon, että vuoden 2002 kokeessa osion 1 maksimipistemäärät olivat 15 kysymyksessä 1 ja 10 kysymyksessä 2, kun ne vuosina 2003 ja 2004 olivat toisin päin.

Taulukko 13. Hyväksytyjen ja hylättyjen pistekeskisarvot kysymyksittäin

	2002 hyväksytyt	2002 hylätyt	2003 hyväksytyt	2003 hylätyt	2004 hyväksytyt	2004 hylätyt
Kysymys 1	11,13	6,97	6,80	3,94	6,94	3,26
Kysymys 2	6,50	4,56	9,53	3,80	10,30	4,62
Kysymys 3	11,10	6,72	9,82	4,60	9,73	5,31
Kysymys 4	9,98	5,78	9,76	3,53	11,00	5,54
Kysymys 5	10,15	5,25	8,82	2,64	10,24	4,30

Vuonna 2002 hyväksytyt menestyivät tasaisen hyvin molemmissa osioissa, ja onnistuminen näyttää jakaantuvan tasaisesti myös eri kysymysten kesken. Niistä siis kaikki olivat sisään päässeille jokseenkin samaa vaikeustasoa. Kysymyksen 3, novellianalyysin, kohdalla on

onnistuttu hieman paremmin kuin runoanalyysin tai reflektiotehtävän.

Vuonna 2002 hylättyjen pistemäärät osiossa 2 laskevat sitä alemmas, mitä pidemmälle kokeessa edetään. Aika on saattanut jäädä lyhyeksi joillekin vastaajista. Ehkä on myös niin, että suorasanaisten novellitekstin analysointi on helpompaa kuin runon, ja omia analyyseja reflektoilulle tasolle on vaikea päästä. Siten osion 2 erottelevuus on sen sisältämissä abstraktia ajattelua ja teorianmuodostusta vaativissa tehtävissä, erityisesti viimeisessä tehtävässä mutta myös analyyseissä.

Vuoden 2003 tuloksissa on hyväksytyjen kohdalla poikkeama muista vuosista, kun osiossa 2 on onnistuttu osiota 1 huonommin. Koska pistemäärät vähenevät loppua kohden, syiksi voi olettaa ajan vähyuden ja/tai tehtävien hankaloitumisen. Vuoden 2003 koe oli aikaa vievin materiaalin kannalta, sillä teoriakirjallisuutta piti sekä opiskella ennakolta että lukea valintakoetilanteessa. Kolmas tehtävä oli melko vapaasti määritelty, kun taas tehtävissä 4 ja 5 piti soveltaa valintakoeikirjan tietoja. Valintakoeikirjan tietojen hallitsemattomuudesta kertoo myös osion 1 pistemäärien jakaantuminen. Suhteellisesti paremmin (68 % maksimista) on onnistuttu kysymyksen 1 kuin kysymyksen 2 (63,5 % maksimista) kohdalla. Kysymys 1 kohdistui lähinnä kokeessa jaettuun materiaaliin ja 2 valintakoeikirjaan.

Vuonna 2003 hylättyjen tulokset osiossa 1 viittaavat valintakoeikirjan tietojen puutteelliseen omaksumiseen. Kysymys 2 kohdistuu selkeimmin valintakoeikirjan tietoihin, ja siihen vastaamisessa on ylletty keskimäärin neljännekseen maksimipistemäärästä. Osiossa 2 ei ole onnistuttu juuri sen paremmin, ja tulokset tippuvat keskimäärin pisteellä kokeen edetessä.

Vuonna 2004 hyväksytyt onnistuivat melko hyvin molemmissa valintakoeikirjaa koskevissa kysymyksissä. Osiossa 2 näkyy, että runon tulkinta on jälleen ollut vaikeinta ja novellin tulkinta helpointa, samoin kuin vuonna 2002. Yleisestikin pisteet ovat palanneet noudattelemaan vuoden 2002 linjaa (vuonna 2002 novellitehtävä oli ensin, 2003 ja 2004 runontulkintatehtävä). Vuoden 2004 hylätyt hakijat eivät hallinneet valintakoeikirjan tietoja. Osiossa 1 epäonnistuttiin molemmissa kysymyksissä, mutta erityisesti kysymyksessä 2. Osiossa 2 reflektointitehtävä oli jälleen erityisen vaikea.

Hyväksytyjen ja hylättyjen välillä näyttäisi osion 2 kohdalla olevan sellainen ero kaikkina vuosina, että hyväksytyt menestyvät parhaiten novellianalyyseissä, toiseksi parhaiten reflektiotehtävässä ja huonoiten runoanalyysissä. Hylättyjen onnistumisjärjestys on novelli- ja runoanalyysin keskinäisestä järjestyksestä huolimatta se, että tulokset huononevat kokeen

loppua kohden (pienen poikkeuksen muodostaa 2004, mutta erot ovat vähäiset). Onko valintakokeessa osittain kyse myös kestävyystestistä? Jos pystyt keskittymään vielä neljänteen ja viidenteenkin tehtävään, olet vahvoilla. Kestävyyden olettaisi kertovan myös motivaatiosta ja keskittymiskyvystä, jotka molemmat ovat tärkeitä yliopisto-opiskelussa.

Yksittäisten kysymysten korrelointi toistensa kanssa

Aiemmin olen todennut, että hyväksytyjen hakijoiden papereissa on enemmän kysymysten välistä sisäistä vaihtelua, kun taas eri osioiden väliset erot tulosten keskiarvoista laskien näyttävät, että hyväksytyt tuottavat tasaisempaa tulosta. Onko kysymysten välillä yhteisvaihtelua? Tilastollisen riippuvuuden selvittämiseksi olen laskenut alla olevaan taulukkoon korrelaatioita eri vuosien joidenkin tehtävien välillä. Jotta juuri kysymysten välinen riippuvuus tulisi ilmi, en tarkastele korrelaatioita erikseen hyväksytyjen ja hylättyjen osalta vaan kunkin vuoden koko hakijajoukon kesken. Nolla pistettä kokeesta saaneet olen jättänyt pois. Korrelaation syntymiseen vaikuttaa tietysti kunkin hakijan yleinen taitotaso, joten korkeita korrelaatioita on odotettavissa. Korrelaatioiden välisiä vaihteluita on kuitenkin kiintoisa tarkastella.

Taulukko 14. Valintakoekysymysten pistemäärien korrelointi keskenään.

	2002	2003	2004
kys 1:kys 2	0,59	0,56	0,76
kys 3:kys 4	0,76	0,77	0,75
kys 3:kys 5	0,71	0,69	0,71
kys 4:kys 5	0,79	0,80	0,81
osio 1:osio 2	0,70	0,78	0,69

Melko alhaisilta vaikuttavat vuosien 2002 ja 2003 osion 1 kysymysten väliset korrelaatiot. Yllättävää tämä on etenkin vuoden 2002 kohdalla, sillä molemmat kysymykset kohdistuivat valintakoetilaisuudessa jaettuun materiaaliin. Edellistä taulukkoa katsomalla huomaa, että

vuonna 2002 hylätyt onnistuivat todella huonosti kysymyksen 1 kohdalla, josta maksimi tuolloin oli 15 pistettä. Ilmeisesti kyse on kysymysten välisestä vaikeustason erosta.

Vuonna 2003 osion 1 kysymysten välisen eron voi selittää valintakoekirjan mukaan tulolla. Kysymys 1 kohdistui kokeessa jaettuun materiaaliin, kysymys 2 sen lisäksi valintakoekirjan artikkeliin. Jos valintakoekirjaa ei ollut luettu, ainakaan hyvin, ei jälkimmäisestä voitu saada korkeita pisteitä. Vuonna 2004 osion 1 kysymysten välinen korrelaatio odotetusti nousee, kun molemmat kysymyksistä kohdistuivat ainoastaan valintakoekirjan tietoihin.

Kysymysten 3 ja 4, analyysitehtävien, välillä on odotetusti melko korkea korrelaatio kaikkina vuosina. Kiinnostavampaa on, että kysymysten 3 ja 5 välillä on selvästi pienempi korrelaatio kuin kysymysten 4 ja 5. Kummallista tämä on siksi, että vuonna novellin analysointi oli tehtävä 3 ja runon tehtävä 4, kun taas 2003 ja 2004 nämä olivat toisin päin. Siitä huolimatta kysymysten 3 ja 5 välillä on säännönmukaisesti pienempi korrelaatio kuin kysymysten 4 ja 5. Sisällöllisillä seikoilla tätä on vaikea selittää kysymysten 3 ja 4 välillä olleiden vaihteluiden vuoksi. Ehkä on niin, että kysymysten järjestys vaikuttaa niissä onnistumiseen. Tämä vahvistaa ajatusta, että kysymys on myös kestävyystestistä.

Osioiden 1 ja 2 välinen korrelaatio on vaihdellut jonkin verran vuosittain. Vuonna 2002 vain osion 1 sisäinen korrelaatio oli sitä pienempi. Erityisen hyvänä osoittimena kokelaan kokonaisosaamisesta voi pitää kysymystä 4, runoanalyysiä, sillä siinä onnistumisella on korkeimmat korrelaatiot niin kysymyksen 3 kuin 5:kin kanssa. Vuonna 2003 osioiden 1 ja 2 korrelaatio on melko korkea. Jälleen kysymys 4, tällä kertaa novellianalyysi, ennustaa parhaiten hakijan kokonaismenestystä.

Vuonna 2004 osioiden 1 ja 2 välinen korrelaatio on alhaisimmillaan. Osiot poikkeavatkin toisistaan lähdemateriaalin suhteen radikaalimmin kuin koskaan aikaisemmin: osion 1 kysymykset kohdistuvat ainoastaan ennalta luetun valintakoekirjan tietoihin kun taas osiossa 2 tulkitaan kokeessa jaettavaa materiaalia, joskin valintakoekirjan tietoja hyväksi käyttäen. Kysymys 4, tällä kertaa novellianalyysi, osoittautuu taas parhaaksi kokonaismenestyksen mittariksi korreloimalla vahvasti erityisesti kysymyksen 5 mutta myös kysymyksen 3 kanssa.

Yleisesti ottaen korrelaatioiden väliset erot eri kysymysten ja kahden osion välillä eivät poikkea juuri toisistaan. Poikkeuksena on vuosien 2002 ja 2003 osion 1 kysymysten välinen poikkeavan pieni korrelaatio. Niitä lukuun ottamatta korrelaation liikkuvat 0,69:n ja 0,8:n välillä merkiten melko huomattavaa yhteisvaihtelua. Sen perusteella voisi esittää, että kokelaan menestyminen yhdessä tehtävässä selittää noin 75 prosenttisesti hänen menestymisensä toisessa tehtävässä ja samalla koko kokeessa. Kaikki kysymykset vaikuttavat siis yhtä vaikuttavilta ja tarpeellisilta lopputulosta ajatellen. Tärkeysjärjestyksen puuttuessa, ja koska keskivaihtelut samalla vastaajalla ovat melko suuriakin, etenkin sisään päässeiden joukossa (ks. taulukko 12), on tehtäviä hankala ryhtyä karsimaan.

Kirjallisuustieteisiin soveltuvuus

Koeosioiden ja -kysymysten välisten suhteiden tarkastelun tuloksena ei voi esittää minkään osion tai kysymyksen poistamista tarpeettomana. Aikaisemmin jo käsiteltiin kokeen kysymystyyppisiä oppimisessa tarvittavien kykyjen yhden jaottelun kannalta. On myös esitetty olevan erilaisia oppimistyyliä, joiden on esitetty olevan yhteydessä jollekin alalle soveltuvuuteen. Soveltuvuustestien sopivuutta opiskelijavalintaan on pohdittu, mutta ainakin Sajavaara ja työryhmä (2002, 133) päätyivät siihen, että valintakokeiden tulisi olla soveltavia, mutta ei soveltuvuuskokeita.

Kolb (1984, 77–78) esittelee neljä oppimistyyliä, konvergentin, divergentin, assimiloivan ja akkommodatiivisen. Ensimmäinen perustuu voimakkaimmin abstraktiin käsitteellistämiseen ja aktiiviseen kokeiluun. Tieto järjestellään niin, että se voidaan kohdistaa tiettyyn ongelmaan hypoteettis-deduktiivisesti. Konvergentit oppijat ovat parhaimmillaan teknisten ongelmien ratkaisussa. Divergentti oppimistyyli pohjautuu konkreettiseen kokemukseen ja reflektiiviseen havainnointiin, ja sen vahvuutena on merkityksellisten kokonaisuuksien hahmottaminen. Assimiloivat oppijat turvautuvat voimakkaimmin abstraktiin käsitteellistämiseen ja reflektiiviseen havainnointiin. He ovat taitavia induktiivisessa päättelyssä ja teoreettisten mallien tuottamisessa. Akkommodatiivisen tyylin omaavat painottavat konkreettista kokemusta ja aktiivista kokeilua. He ovat parhaimmillaan vaihtelevissa olosuhteissa halullaan uusiin kokemuksiin ja kyvyllään sopeutua.

Oppimistyyliä muotoutuvat oppimiskokemuksissa. Testit viittaavat siihen, että tietyn oppimistyylin omaksuneet henkilöt hakeutuvat tietyille aloille, jotka edelleen voimistavat heidän oppimistyyliään. Oppialat poikkeavat toisistaan sosiokulttuurisesti ja oppimistyyleiltään; kunkin oppialan tietorakenne vastaa tiettyä oppimistyyliä. Tulokset osoittavat myös, että oppialan tietorakenteen vastatessa opiskelijan oppimistyyliä tämän vahvuudet “omassa” oppimistyyliässä edelleen kasvavat, mutta vastaavasti muihin oppimistyyliihin liittyvät taidot heikkenevät. (Kolb 1984, 85–89, 163-; vrt Renzulli ja Dai 2001, 35–36.) Tämä mielestäni vähentää oppimistyyliin pohjautuvan soveltuvuuden sopivuutta opiskelijavalinnan kriteeriksi etenkin sellaisilla aloilla kuin kirjallisuustieteet, joissa opiskelija-aineen monipuolisuus vahvistaa alaa ja mahdollistaa erilaiset suuntautumiset.

Muutenkin humanistiset tieteet muodostavat poikkeuksen Kolbin (1984, 176–178) tutkimuksissa oppimistyylien ja oppialojen välisistä suhteista. Hän liittää humanistiset tieteet divergenttiin oppimistyyliin, jonka edustajat mieluiten hakeutuvat humanistisille aloille. Hänen tutkimustuloksensa kuitenkin osoittavat, että humanistisen alan opinnoissa menestyvät parhaiten muut kuin oppimistyyliään divergentit. Siten tutkimustulokset ainakin humanististen alojen kohdalla näyttävät niin ristiriitaisilta, että soveltuvuskokeiden sopivuutta voi epäillä.

Myöskään valintakokeen tehtävien muokkaaminen oppimistyylien mukaan ei vaikuta kannattavalta. Muun muassa Kolbin kehittämiä oppimistyyliä on kritisoitu siitä, etteivät ne ota tarpeeksi huomioon psykologisia ja kehityksellisiä seikkoja (Sternberg ja Grigorenko 2001, 18). Myös myöhemmässä tutkimuksessa on yhdistetty kognitiivisia tyyliä ja oppimistyyliä (ks. Riding 2001, 58–63), mutta tulosten käyttöön soveltuvuudesta ei ole näyttöä.

Kosonen (2002a, 31) listaa valintamenettelyn periaatteiksi: 1) On käytettävä valinnan tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia ja luotettavia menetelmiä. 2) Tulee varmistaa, että kutakin määriteltyä valintakriteeriä mitataan / arvioidaan riittävän kattavasti ja monipuolisesti. 3) Arvioijalla tulee olla asiantuntemusta ja pätevyyttä käyttämiensä menetelmien suhteen.

Tämänhetkisten valintakokeksymysten tarkoituksenmukaisuus on sikäli helposti puolustettavissa, että ne ovat hyvin samankaltaisia tehtäviä kuin ne, mihin opiskelija opinnoissaan törmää. Siten niiden pitäisi melko hyvin ennustaa alalle sopivuutta ja opinnoissa menestymistä. Kovin suurena ongelmana en näkisi sitä, että valinnoissa näin edellytetään samoja kykyjä kuin mitä opintojen on tarkoitus tuottaa. Lukion äidinkielen tunneilla opiskelijat

tutustuvat tekstianalyysin perusteisiin, ja kirjallisuustieteen perusteita käsittelevän valintakoekirjan pakollinen lukeminen antaa kaikille hakijoille riittävät perusvalmiudet. Harrastuneisuus antaa lisävalmiuksia, minkä näkyminen koetuloksessa on vain eduksi.

Valintakoe kohdistuu molemmissa oppiaineissa keskeisenä pidettyyn tekstien analysointiin. Teoreettisten kysymysten mukanaolo saa perustelunsa siitä, että yliopistollinen opetus on aina tutkimuslähtöistä, mitä myös Tampereen yliopiston strategiassa painotetaan. Analyysitehtävät antavat viitteitä siitä, onko hakijalla kykyä itsenäiseen tutkimustyöskentelyyn. Vaikka tulkinnan lähtökohdat on kysymyksessä annettu, pitää jokaisen hakijan ratkaista analyysitehtävä omalla tavallaan. Tässä teorian ja tutkimuskohteen vuoropuhelu nousee tärkeäksi, ja erilaisia oppimisen taitoja pitää pystyä käyttämään vuorotellen.

Monipuolisuus ja kattavuus toteutuu kokeessa jopa niin hyvin, että tarjolla olevaan aikaan verrattuna koe on ehkä liiankin monipuolinen. Tätä ongelmaa on helpottanut kokeessa jaetun teoriamateriaalin jättäminen pois valintakoekirjan tullessa pakolliseksi. Valintakoekirjaan keskittyvä osio 1 vaikuttaa seulovan hieman eri tavalla kuin valintakokeessa jaettuun materiaaliin perustuva, mutta erot näyttävät pieniltä. On ehkä syytä jatkossa seurata, mittaako ennalta luettuun teoriaan perustuva osio 1 osin samoja asioita kuin ylioppilastutkinto. Se kuitenkin vähentää kokeessa luettavaksi tulevaa materiaalia, lisää hakijoiden tasa-arvoisuutta ja oletettavasti mittaa motivaatiota. Sen erottelukyky on myös parempi kuin aiemman aineistokokeen.

Toisen osion sisällä monipuolisuutta on pyritty pitämään yllä siten, että toinen analyysitehtävä kohdistuu proosa- toinen runotekstiin. Kysymysten välisen korrelaation suhteellisen pienuuden vuoksi molemmat analyysitehtävät on syytä jättää kokeeseen. Osion kolmas kysymys taas on luonteeltaan täysin erilainen edellyttäessään aikaisemman reflektointia.

Analysoitavan materiaalin paljastamista ja jakoa koetilaisuudessa puoltavat mielestäni useat seikat. Materiaalin jaolla koetilaisuudessa varmistetaan, että jokaisella hakijalla on vastauksia kirjoittaessaan mahdollisuus tarkastella tekstejä ja siteerata niitä. Materiaalin paljastaminen ennakkoon vaikeuttaisi tarkastajien työtä, kun kokelaat mahdollisesti hankkisivat tietoa kirjailijasta ja teoksesta. Tällöin myös osio 2 muuttuisi ennalta opiskelua painottavaan suuntaan, ja kysymyksen vierestä kirjoittaminen lisääntyisi. Omat tekstin lukemis- ja analysointitaidot eivät näkyisi yhtä hyvin. Kun tekstit pidetään tarpeeksi lyhyinä, niiden

luettamisesta koetilanteessa ei pitäisi koitua suurta ajallista ongelmaa.

Myös kolmas, arvioitsijoiden pätevyyteen liittyvä, kriteeri puoltaa nykyisenlaista koetta. Jos valinnassa käytettäisiin entistä enemmän koulu- ja ylioppilastodistuksen arvosanoja, pitäisi oletuksena olla, että ne mittaavat juuri kirjallisuustieteissä tärkeitä ominaisuuksia. Jos taas koetta muutettaisiin soveltuvuutta painottavaksi, olisi tarvittava asiantuntemus hankittava laitoksen ulkopuolelta. Nykyisen valintakokeen suunnittelevat ja arvioivat oppiaineiden opettajat tai jatko-opiskelijat, jotka ovat päteviä arvioimaan kirjallisuusteoreettisia ja kaunokirjallisuuden analysointiin kohdistuvia vastauksia. Kaikki kolme tarkastajaa lukevat kaikkien lähellään hyväksymistä olevien koevastaukset, jolloin tulosten luotettavuudesta vastaa kolme arvioijaa.

Parannettavaa kirjallisuustieteiden opiskelijavalinnassa löytyy ennakkotiedotuksesta. Se sisältää kyllä hyvin tietoa valinnan teknisistä perusteista, mutta niukasti tietoa valinnan tavoitteista ja valintakokeen arviointikriteereistä. Keskeisten arviointikriteerien esillepano lisäisi valinnan läpinäkyvyyttä ja siten uskottavuutta, ja auttaisi hakijoita valmistautumaan kokeeseen.

Yhteenveto

Opiskelijavalintojen arviointineuvoston keskeiseksi näkemää ongelmaa, hakijasumaa, ei Tampereen yliopiston kirjallisuustieteissä ole, vaikka ne ovatkin keskimääräistä suositumpia hakukohteita. Uusien ylioppilaiden osuus hakijoista on suuri ja hyväksytyistä vielä suurempi. Melko harva hakee kirjallisuustieteisiin useita kertoja, eivätkä sisäänpääsymahdollisuudet juuri kasva hakukertojen myötä. Valittujen joukon nuorentaminen vaatisi hakijajoukon nuorentamista, missä ennakkotiedotus on avainasemassa. On myös aiheellista pohtia, onko nuori opiskelijajoukko itseisarvo, kun tutkimukset osoittavat, että väli vuoden pitäneet ovat opiskelunvalmiuksiltaan parempia.

Mieshakijoiden suhteellisen osuuden nostamiseksi keinot liittyvät lähinnä tiedotukseen. Tämänhetkinen valintakoe kohtelee molempia sukupuolia tasa-arvoisesti, mutta valintaan vaikuttavat todistuspisteet ovat mieshakijoilla keskimäärin naisia heikommat. Siten todistusten merkityksen lisääminen valinnassa vähentäisi edelleen miesten mahdollisuuksia tulla valituksi. Samoin saman vuoden ylioppilaiden suosiminen pistelisäyksillä heikentäisi miesten asemaa,

sillä he pitävät keskimäärin vuoden enemmän taukoa lukio- ja yliopisto-opintojen välillä kuin naiset.

Valintaoppaassa annettu tiedotus kaipaa uudistamista myös muilta kuin hakijoiden nuorentamisen ja mieshakijoiden houkuttelemisen kannoilta. Erityisen tärkeää olisi esittää valintamenetelmät ja -kriteerit selkeästi, jolloin hakijoiden mahdollisuudet itsenäisiin ja tietoisiin päätöksiin lisääntyisivät. Tiedotuksen parantaminen myös ehkäisisi mahdollisen hakijapulan syntyä: kirjallisuustieteiden hakijamäärät ovat laskussa. Myös kokeeseen osallistuvien osuudet ovat laskussa, eivätkä kokeeseen osallistumattomat edusta hakijajoukon häntäpäätä vaan jakaantuvat lähtöpisteiltään samoin kuin koko hakijajoukko. Erityisesti parhaan opiskelija-aineksen rekrytoinnissa hyvä tiedotus on keskeistä. Hakumenettelystä olisi annettava niin selkeä kuva, että hakijoiden on helppo arvioida omia mahdollisuuksiaan ja kokeeseen valmistautumiseen tarvittavia toimia.

Valintamenettelyn kustannustehokkuus näyttää kirjallisuustieteiden kohdalla hyvältä. Tavanomaista pienemmällä taloudellisella panostuksella hoidetaan monipuolinen koe, joka tarjoaa eritaustaisille hakijoille mahdollisuuden kykyjensä näyttämiseen. Valintakokeen sisältävällä opiskelijavalinnalla varmistetaan opiskelija-aineksen monipuolisuus ja saadaan motivoituneempia ja oletettavasti opintoihin sitoutuneempia opiskelijoita kuin todistusvalinnalla. Kustannustehokkuuden lisääminen kokeen kysymysmäärää vähentämällä ei näytä kannattavalta: kokeesta ei löydy osia, jotka näyttäisivät mittaavan keskenään samoja asioita, tai olisivat muita merkityksellisempiä valintatuloksen muodostumisessa.

Uudistettu osio 1, jonka kysymykset kohdistuvat ennalta luettavaan valintakoekirjaan antaa mahdollisesti osin päällekkäistä tietoa ylioppilaskirjoitusten kanssa. Sen säilyttämiselle on kuitenkin lukuisia syitä niin kokeen monipuolisuuden kuin prosessiluonteekin kannalta. Erittäin tärkeätä on, että sen erottelukyky on lisääntynyt muutoksen myötä ja korrelointi osion 2 kanssa alentunut. Jos se oletuksen mukaisesti mittaa hakijoiden motivaatiota, on uudistuksesta hyötyä.

Nykyinen valintakoe antaa mielestäni onnistuneen kuvan kirjallisuustieteistä alana. Se edellyttää monipuolista oppimisen kykyjen käyttöä, tiedon itsenäistä prosessointia, ja teorian ja tekstianalyysin yhdistämistä. Tämä samoin kuin viimeisessä tehtävässä toteutuva reflektointi lähestyvät itseohjautuvaa oppimista. Kokeeseen sisältyvä itsearviointi on tärkeä hakijan

kannalta helpottaen valintatuloksen hyväksymistä. Koe vaikuttaa sikälikin onnistuneelta, ettei harjaantuminen kokeen toistamisen muodossa tuota parempaa tulosta.

Kokeen eri osat näyttäisivät olevan tasapainossa keskenään sekä siten, että niissä menestytään keskimäärin yhtä hyvin kaikissa, että siten, että niiden väliset korrelaatiot ovat kaikkien kysymysten välillä suurin piirtein samaa luokkaa. Siten ne vaikuttavat sisään pääsyyn juuri niin paljon kuin niiden suhteellinen maksimipistemäärä antaa olettaa, ja ovat suhteellisen riippumattomia toisistaan. Näin kokeen eri osien vaikutus on nähtävissä jo ennakko-ohjeistuksesta ja yksityiskohtaisesti valintakoelomakkeesta. Koe on erittäin hyvin erotteleva, ja erottelukyky on parantunut muutosten myötä vuosi vuodelta.

Lähteet

- Alajääski, Jarkko ja Kemppinen, Lauri 2002
 “Valintakoe- ja opintomenestys miehillä ja naisilla - luokanopettajakoulutuksen opiskelijavalinnan Sisyfos-urakasta.” — *Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys. Opiskelijavalinta valtakunnallisesti puntaroituna*. Toim. Pekka Räihä ja Jouko Kari. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 74.
- Hämäläinen, Timo 1988
 “Lukion päättäneiden nuorten edistyminen kehitystehtävissä ensimmäisen puolentoista vuoden aikana.” — *Korkeakouluopiskelu elämänvaiheena ja opintojen kulku*. Toim. Tapio Aittola. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B: 30.
- Jussila, Matti 1996
Korkeakoulujen opiskelijavalinnat. Kehittämisen haasteita ja mahdollisuuksia. Koulutus- ja tiedepolitiikan linjan julkaisusarja 1996:34. Helsinki: Opetusministeriö.
- Kolb, David 1984
Experiential Learning. Experience as The Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Komulainen, Erkki 1996
Helsingin kauppakorkeakoulun opiskelijavalinta 1995. Taustamuuttujien ja valintakokeen psykometrinen tarkastelu ylioppilasaineistolla. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulun selvityksiä E-92.
- Kosonen, Pekka A. 1988
 “Lukion päättymisen abiturientin elämänmuutoksena ja ratkaisuntekona.” — *Korkeakouluopiskelu elämänvaiheena ja opintojen kulku*. Toim. Tapio Aittola. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B: 30.
- Kosonen, Pekka A. 1999
 “Opiskelijavalinta hakijan elämänkulun ja koulutusinstituution vuoropuheluna.” — *Opettajuuutta rakentamassa. Kirjoituksia Jouko Karin 60-vuotispäivänä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisutoimikunta.
- Kosonen, Pekka A. 2001
 “Opiskelijavalinnan arviointi ja kehittäminen kaipaavuuksia uudistavia näkökulmia.” — *Yliopistotieto* 3-4/2001.
- Kosonen, Pekka A. 2002a
 “Opiskelijavalinnan laatu - monitahoinen haaste.” — *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 2/2002.
- Kosonen, Pekka A. 2002b
 “Hakijan näkökulma, narratiivinen relevanssi ja sosiaaliset seuraamuksen opiskelijavalinnan pätevyyden arvioinnissa.” — *Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys. Opiskelijavalinta valtakunnallisesti puntaroituna*. Toim. Pekka Räihä ja Jouko Kari. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 74.
- Kosonen, Pekka A. 2003
 “Näkökulmia aineenopettajakoulutuksen valintamenettelyn laadunvarmennukseen.” — *Rutiinivalinnoista laadukkaisiin valintastrategioihin*. Toim. P. Räihä, J. Kari ja J. Hyvärinen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 77.
- Lehikoinen, Anita ja Saarinen, Ari 2001
 “Taloudellisuus ja tehokkuus nopean valmistumisen näkökulmasta.” — *Yliopistotieto* 3-4/2001.
- Liljander, Juha-Pekka 1997
 “Erotautumisen ja jäljittelyn jännitekentässä. Kahdentuva korkeakoulutus kasautuneen koulutuskysynnän kanavoijana.” — *Korkeakoulutus kolmiossa*.

Näkökulmia korkeakoululaitoksen muutoksiin. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Lindblom-Ylänne, Sari 1999

Studying in a traditional medical curriculum. Study success, orientations to studying and problems that arise. Helsinki: [väitöskirja].

Mikkola, Armi 2002

“Valintatiedoista tietoisiin valintoihin.” — *Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys. Opiskelijavalinta valtakunnallisesti puntaroituna.* Toim. Pekka Räihä ja Jouko Kari. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 74.

Mäkinen, Raimo 1988

“Opiskelu elämänvaiheena ja opiskelun mielekkyys.” — *Korkeakouluopiskelu elämänvaiheena ja opintojen kulku.* Toim. Tapio Aittola. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B: 30.

Panhelainen, Mauri 2002

“Johdanto.” — K. Sajavaara, K. Hakkarainen, A. Henttonen, K. Niinistö, T. Pakkanen, A.-R. Piilonen, S. Moitus: *Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi.* Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 17:2002. Helsinki: Edita.

Poikela, Sari; Lähteenmäki, Marja-Leena ja Poikela, Esa 2002

“Mikä on ongelmaperustaista oppimista ja mikä ei?” — *Ongelmaperustainen pedagogiikka - teoriaa ja käytäntöä.* Tampere: Tampere University Press.

Poikela, Esa ja Nummenmaa, Anna Raija 2002

“Ongelmaperustainen oppiminen tiedon ja osaamisen tuottamisen strategiana.” — *Ongelmaperustainen pedagogiikka - teoriaa ja käytäntöä.* Tampere: Tampere University Press.

Poikela, Esa ja Poikela, Sari 2002

“Tieto ja osaaminen oppimisen lähtökohtana ja tavoitteena.” — *Ongelmaperustainen pedagogiikka - teoriaa ja käytäntöä.* Tampere: Tampere University Press.

Poikela, Sari 2003

Ongelmaperustainen pedagogiikka ja tutorin osaaminen. Tampere: Tampere University Press.

Renzulli, Joseph S. ja Dai, David Yun 2001

“Abilities, Interests, and Styles as Aptitudes for Learning: A Person-Situation Interactive Perspective.” — *Perspectives on Thinking, Learning, and Cognitive Styles.* Toim. Robert J. Sternberg ja Li-fang Zhang. Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum.

Riding, Richard 2001

“The Nature and Effects of Cognitive Style.” — *Perspectives on Thinking, Learning, and Cognitive Styles.* Toim. Robert J. Sternberg ja Li-fang Zhang. Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum.

Sajavaara ym. 2002

K. Sajavaara, K. Hakkarainen, A. Henttonen, K. Niinistö, T. Pakkanen, A.-R. Piilonen, S. Moitus: *Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi.* Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 17:2002. Helsinki: Edita.

Sternberg, Robert J. ja Grigorenko, Elena L. 2001

“A Capsule History of Theory and Research on Styles.” — *Perspectives on Thinking, Learning, and Cognitive Styles.* Toim. Robert J. Sternberg ja Li-fang Zhang. Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum.

Tähtinen, Juhani ja Maijala, Hanna 2002

“Luokanopettajakoulutuksen valintakokeita kehittämässä - valokiilassa vuoden 2000 valinnat Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa.” — *Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys. Opiskelijavalinta valtakunnallisesti puntaroituna.* Toim. Pekka Räihä ja Jouko Kari.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 74.

Vehviläinen, Maija 1996 *Ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan kehittäminen*. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, sarja D, no 1.

Yliopistojen opiskelijavalinnan kartoitus 2002

Ida Mielityinen ja Sirpa Moitus (toim.). Opetusministeriön Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja no. 100. Helsinki: Opetusministeriö.

Liitteet

HUMANISTISEN TIEDEKUNNAN OPISKELIJAVALINTA OPPIAINEITTAIN

2002

SUOMEN KIRJALLISUUS JA YLEINEN KIRJALLISUUSTIEDE**Valintakoe:****keskiviikkona 5.6.2002 klo 12 - 16****Kalevantie 4****Valintakoekirjat**

Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen yhteinen valintakoe on kaksiosainen. Ensimmäinen osio sisältää ajattelun johdonmukaisuutta ja kielellistä jäsentelykykyä mittaavia tehtäviä (enimmäispistemäärä 25). Tekstimateriaali (esim. tieteellinen artikkeli) jaetaan valintakoetilaisuudessa. Toisessa osiossa pyrkijän tulkittavaksi annetaan kaunokirjallisia tekstejä (enimmäispistemäärä 45). Vastaamista helpottaa tutustuminen esim. seuraaviin teoksiin:

Kantokorpi - Lyytikäinen . Viikari: Runousopin perusteet. Helsingin yliopisto 1990.

Alanko, Outi ja Käkälä-Puumala, Tiina (toim.): Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. SKS 2001. Tietolipas 174.

Pisteitys**Enimmäispisteet:**

ylioppilastutkintotodistus 30

valintakoe 70

Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen valinnassa todistukset otetaan huomioon tiedekunnan yleisen todistusasteituksen mukaan. Hakijat, jotka ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon ennen vuotta 1990, liittävät hakemukseensa oikeaksi todistetun jäljennöksen ylioppilastutkintotodistuksestaan.

Suomen kirjallisuuteen ja yleiseen kirjallisuustieteeseen hyväksytään

1

valintakokeen perusteella 5 parasta Suomen kirjallisuuteen hakeneista ja 5 parasta yleiseen kirjallisuustieteeseen hakeneista

1

todistusten ja valintakokeen yhteispistemäärän perusteella 12 parasta Suomen kirjallisuuteen hakeneista ja 12 parasta yleiseen kirjallisuustieteeseen hakeneista.

Jos peruutusten vuoksi joudutaan lähettämään lisäkutsuja, nämä lähetetään yhteispistemäärän

mukaisessa paremmuusjärjestyksessä.

Hakija, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, tulee hyväksytyksi, jos hän sijoittuu valintakokeen pisteiden perusteella laaditussa paremmuusjärjestyksessä 17 parhaan joukkoon.

HUOMAA, että yhdellä valintakokeella voit pyrkiä sekä Suomen kirjallisuuteen että yleiseen kirjallisuustieteeseen, jotka ovat kaksi eri hakukohdetta. Nämä on hakulomakkeessa myös asetettava ensisijaisuusjärjestykseen. Jos haluat maksimoida mahdollisuutesi päästä kirjallisuuden opiskelijaksi, on syytä hakea kumpaankin kirjallisuusaineeseen. Jos haet sekä Suomen kirjallisuuteen että yleiseen kirjallisuustieteeseen, et voi enää hakea mihinkään kolmanteen humanistisen tiedekunnan oppiaineeseen.

2003

SUOMEN KIRJALLISUUS JA YLEINEN KIRJALLISUUSTIEDE

Valintakoe:

keskiviikkona 4.6.2003 klo 12 - 16

Kalevantie 4

Valintakoekirjat

Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen yhteinen valintakoe on kaksiosainen. Ensimmäinen osio sisältää ajattelun johdonmukaisuutta ja kielellistä jäsentelykykyä mittaavia tehtäviä (enimmäispistemäärä 25). Tekstimateriaali jaetaan valintakoetilaisuudessa. Toisessa osiossa pyrkijän tulkittavaksi annetaan kaunokirjallisia tekstejä (enimmäispistemäärä 45). Valintakoetta varten luetaan seuraava teos:

Alanko, Outi ja Käkelä-Puumala, Tiina (toim.): Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. SKS 2001. Tietolipas 174.

Pisteitys

Enimmäispisteet:

ylioppilastutkintotodistus 30

valintakoe 70

Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen valinnassa todistukset otetaan huomioon tiedekunnan yleisen todistusasteituksen mukaan. Hakijat, jotka ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon ennen vuotta 1990, liittävät hakemukseensa oikeaksi todistetun jäljennöksen ylioppilastutkintotodistuksestaan.

Suomen kirjallisuuteen ja yleiseen kirjallisuustieteeseen hyväksytään

1

valintakokeen perusteella 5 parasta Suomen kirjallisuuteen hakeneista ja 5 parasta yleiseen kirjallisuustieteeseen hakeneista

todistusten ja valintakokeen yhteispistemäärän perusteella 12 parasta Suomen kirjallisuuteen hakeneista ja 12 parasta yleiseen kirjallisuustieteeseen hakeneista.

Jos peruutusten vuoksi joudutaan lähettämään lisäkutsuja, nämä lähetetään yhteispistemäärän mukaisessa paremmuusjärjestyksessä.

Hakija, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, tulee hyväksytyksi, jos hän sijoittuu valintakokeen pisteiden perusteella laaditussa paremmuusjärjestyksessä 17 parhaan joukkoon.

HUOMAA, että yhdellä valintakokeella voit pyrkiä sekä Suomen kirjallisuuteen että yleiseen kirjallisuustieteeseen, jotka ovat kaksi eri hakukohdetta. Nämä on hakulomakkeessa myös asetettava ensisijaisuusjärjestykseen. Jos haluat maksimoida mahdollisuutesi päästä kirjallisuuden opiskelijaksi, on syytä hakea kumpaankin kirjallisuusaineeseen. Jos haet sekä Suomen kirjallisuuteen että yleiseen kirjallisuustieteeseen, et voi enää hakea mihinkään kolmanteen humanistisen tiedekunnan oppiaineeseen.

2004

SUOMEN KIRJALLISUUS JA YLEINEN KIRJALLISUUSTIEDE

Valintakoe:

keskiviikkona 2.6.2004 klo 12 - 16

Kalevantie 4

Valintakoekirjat

Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen yhteinen valintakoe on kaksiosainen. Ensimmäinen osio sisältää ajattelun johdonmukaisuutta ja kielellistä jäsentelykykyä mittaavia tehtäviä (enimmäispistemäärä 25). Toisessa osiossa pyrkijän tulkittavaksi annetaan kaunokirjallisia tekstejä (enimmäispistemäärä 45). Valintakoetta varten luetaan seuraava teos:

Alanko, Outi ja Käkelä-Puumala, Tiina (toim.): Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. SKS 2001. Tietolipas 174.

Pisteitys

Enimmäispisteet:

ylioppilastutkintotodistus 30

valintakoe 70

Suomen kirjallisuuden ja yleisen kirjallisuustieteen valinnassa todistukset otetaan huomioon tiedekunnan yleisen todistusasteituksen mukaan. Hakijat, jotka ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon ennen vuotta 1990, liittävät hakemukseensa oikeaksi todistetun jäljennöksen

ylioppilastutkintotodistuksestaan.

Suomen kirjallisuuteen ja yleiseen kirjallisuustieteeseen hyväksytään

1

valintakokeen perusteella 5 parasta Suomen kirjallisuuteen hakeneista ja 5 parasta yleiseen kirjallisuustieteeseen hakeneista

2

todistusten ja valintakokeen yhteispistemäärän perusteella 10 parasta Suomen kirjallisuuteen hakeneista ja 12 parasta yleiseen kirjallisuustieteeseen hakeneista.

Jos peruutusten vuoksi joudutaan lähettämään lisäkutsuja, nämä lähetetään yhteispistemäärän mukaisessa paremmuusjärjestyksessä.

Hakija, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, tulee hyväksytyksi, jos hän sijoittuu valintakokeen pisteiden perusteella laaditussa paremmuusjärjestyksessä 17 parhaan joukkoon yleisessä kirjallisuustieteessä ja 15 parhaan joukkoon Suomen kirjallisuudessa.

HUOMAA, että yhdellä valintakokeella voit pyrkiä sekä Suomen kirjallisuuteen että yleiseen kirjallisuustieteeseen, jotka ovat kaksi eri hakukohdetta. Nämä on hakulomakkeessa myös asetettava ensisijaisuusjärjestykseen. Jos haluat maksimoida mahdollisuutesi päästä kirjallisuuden opiskelijaksi, on syytä hakea kumpaankin kirjallisuusaineeseen. Jos haet sekä Suomen kirjallisuuteen että yleiseen kirjallisuustieteeseen, et voi enää hakea mihinkään kolmanteen humanistisen tiedekunnan oppiaineeseen.

Oppiaine-esittelyt 2004

SUOMEN KIRJALLISUUS

Opinnot kehittävät kykyä ymmärtää analyttisesti tekstejä ja muita kirjallisuuden ja kulttuurin kenttään liittyviä ilmiöitä, lisäävät kirjallisuuden tuntemusta sekä taitoa puhua ja kirjoittaa kirjallisuudesta. Opinnoissa perehdytään kirjallisuustieteen teorioihin ja tutkimusmenetelmiin, kirjallisuuden historiaan, kotimaiseen ja ulkomaiseen kaunokirjallisuuteen, kirjallisuuden opettamiseen sekä muihin kulttuurityön käytäntöihin.

Suomen kirjallisuus sopii tutkinnon pääaineeksi hyvin esimerkiksi opetuksen ja kasvatuksen, lehdistön, radio- ja televisiotyön, mainonnan ja muun viestinnän, kirjasto- ja kustannusalan, teatterin ja kulttuurihallinnon tehtäviin sekä tutkijoiksi aikoville. Lopullinen ammattikuva muotoutuu sen mukaan, millaisen aineyhdistelmän opiskelija valitsee ja miten hän rakentaa yksilöllisen opiskelusuunnitelmansa.

Suomen kirjallisuuden voi yhdistää esimerkiksi suomen kielen ja muiden kieliaineiden, informaatiotutkimuksen, tiedotusopin, historiatieteiden, perinteentutkimuksen, filosofian, sosiaalitieteiden sekä kasvatustieteen opintoihin samoin kuin erilaisiin monitieteisiin opintokokonaisuuksiin. Sivuaineeksi sen voi valita yli tiedekuntarajojen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan opinnoissa pääaineena voi olla mikä tahansa kirjallisuusaine tai suomen kieli. Suomen kirjallisuuden pääaineekseen valinneiden tulee ottaa suomen kieli ensimmäiseksi sivuaineeksi. Lisäksi opintoihin kuuluvat opettajan pedagogiset opinnot, joihin on haettava erikseen, sekä opetettavaa ainetta tukevia muita opintoja, esimerkiksi puheoppia tai viestintäkasvatusta.

Suomen kirjallisuuden perusopinnoissa pääpaino on kirjallisuuden tuntemuksessa ja tieteenalan perusteiden ymmärtämisessä. Aineopinnoissa voi erikoistua joko kirjallisuuden opetukseen tai kulttuurin tutkimukseen ja kirjalliseen työhön. Opintojen edetessä teoreettinen aines lisääntyy. Syventävissä opinnoissa pääpaino on tutkielman laadinnassa, jossa voi jatkaa keskittymistä valitsemalleen erityisalueelle.

Suomen kirjallisuudessa on vain vähän pakollisia kursseja, ja opiskelija voi valita itselleen suhteellisen yksilöllisen opinto-ohjelman. Opetus sisältää alusta alkaen paitsi luentoja myös harjoituskursseja ja omaoimista työskentelyä opettajan opastuksella.

YLEINEN KIRJALLISUUSTIEDE

Yleisen kirjallisuustieteen opetuksen tavoitteena on perehdyttää opiskelijat kirjallisuuden ja kirjallisten ilmiöiden systemaattiseen tutkimukseen. Oppiaineen alaan kuuluvat klassisen kaunokirjallisuuden ja populaarikirjallisuuden tutkimus (poisluettuna kotimainen kirjallisuus), kirjallisuushistoria, kirjallisuuden teoria, tekstianalyttinen metodologia ja poetiikka. Aineessa painotetaan kielellisten esitysten tutkimista taiteena. Aine pyrkii antamaan valmiuksia myös kirjallisuuden ja ympäröivän taidemaailman sekä kulttuurissa omaksuttujen tekstuaalisten käytäntöjen välisen suhteen tutkimiseen. Kulttuurinen muutos on juuri nyt nopeaa (mm. digitaaliset taidemuodot), ja opetuksen sisältöjä muokataan soveltuvin osin vastaamaan taiteen kentällä tapahtuvaa uudistumista.

Sijoittuminen työelämään ja tutkijanuralle

Yleisen kirjallisuustieteen pääaineekseen valitsevien on hyvä tiedostaa, että aine ei sellaisenaan pätevöitä mihinkään ammattiin. Sen sijaan opinnot aineessa tarjoavat sen kaltaista asiantuntijuutta ja syvällistä tietoa kirjallisuudesta, joka ei ole muuten saavutettavissa ja joka yhdessä mielekkäästi valitun sivuaine yhdistelmän kanssa avaa mahdollisuuksia sangen monella alalla. Tutkinnon suorittaneet sijoittuvat mm. taide- ja kulttuurihallintoon, kirjasto- ja tiedotusosalalle, toimitustehtäviin, kirjallisuuden kääntäjiksi ja kriitikoiksi, kustantamoihin tai kansainvälisiin kulttuurialan asiantuntemusta edellyttäviin tehtäviin. Lisäksi aineesta valmistuneet voivat sijoittua opettajiksi peruskouluihin, lukioihin tai muihin oppilaitoksiin (mm. kansalais- ja työväenopistot).

Yleisen kirjallisuustieteen pääaineopiskelijat voivat hakeutua aineenopettajakoulutukseen. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan uralle tähtäävien on sisällytettävä tutkintoonsa suomen kielen sivuaineopintoja vähintään 35 ov. Tämän vaihtoehdon valitsevat suorittavat aine- ja syventävien opintojen vaiheessa Kirjallisuuden opetus -opintojakson (osin yhteinen Suomen kirjallisuuden kanssa, 12 ov) sekä pedagogisten opintojen kokonaisuuden, josta vastaa kasvatustieteiden tiedekunta. Aineenopettajakoulutuksesta kiinnostuneiden on syytä seurata tiedekunnan ilmoituksia, ja myös oman oppiaineen opettajat antavat yksilöllistä opintoneuvontaa.

Hyvä vieraiden kielten taito on tärkeä edellytys yleisen kirjallisuustieteen menestyksellisille opinnoille, joten tältä kannalta suositeltavia sivuaineita ovat kieli- ja käännöstieteet. Aineyhdistelmien valinta Tampereen yliopistossa on varsin vapaata, ja muita työelämään sijoittumisen kannalta mielekkäitä sivuainevaihtoehtoja ovat esimerkiksi tiedotusoppi, informaatiotutkimus, historia-aineet, naistutkimus, teatterin ja draaman tutkimus, musiikin tutkimus, taidehistoria, mediakulttuuri, filosofia ja hypermedia. Taidehallinto- tai kustannusosalalle aikovien kannattaa harkita myös taloudellis-hallinnollisen tiedekunnan aineita.

Yleisen kirjallisuustieteen opiskelija ei voi kuitenkaan ottaa Suomen kirjallisuutta sivuaineeksi ilman dekaanin myöntämää erityislupaa. Sen sijaan määrättyjä Suomen kirjallisuuden kursseja voidaan lukea hyväksi yleisen kirjallisuustieteen opinnoissa. Kurssien vastaavuudesta tiedotetaan kunkin lukukauden opetusohjelmassa, minkä lisäksi yksittäistä korvaavuuksista voidaan neuvotella tapauskohtaisesti.

Yleinen kirjallisuustiede on tutkimusintensiivinen ala, ja jatko-opintojen suorittamiseen kannustetaan. Aine osallistuu valtakunnalliseen tutkijankoulutukseen, ja oppiaineen piirissä on vireillä useita projekteja, joiden kautta jatko-opiskelijoiden on mahdollista hakea tutkimusrahoitusta. Viime vuosikymmenen aikana aineessa on suoritettu runsaasti jatkotutkintoja ja alan tohtorit ovat sijoittuneet hyvin erityisesti yliopistollisiin opetus- ja tutkimusvirkoihin. Tutkijanuraa harkitsevia kehoitetaan jo verrattain varhaisessa vaiheessa ottamaan yhteyttä jatko-opinnoista vastaavaan oppiaineen professoriin ja kertomaan suunnitelmistaan.

Valintakoetehtävät

2002

Osio I

Lue katkelma Jyrki Nummen artikkelista “Parodian poetiikkaa” ja vastaa erilliselle tehtäväpaperille. Vastausten tulee mahtua annettuun tilaan.

1. Millä erityisellä tavalla parodia käyttää muita tekstejä? (/15)
2. Miten parodian eri keinot voivat uudistaa kirjallisuutta? (/10)

Osio I yhteensä (/ 25)

Osio II

Vastaa jokaiseen kohtaan eri konseptipaperille.

3. Millä tavoin parodia ilmenee ja rakentuu Borgesin kertomuksessa? (/ 15)
4. Miten Mannerin runon kieli ja rakenne vaikuttavat sen tulkintaan parodisena tekstinä? (/ 15)
5. Pohdi Nummen määrittelyiden toimivuutta esimerkkitekstien tulkinnoissasi. (/ 15)

Osio II yhteensä (/ 45)

Valintakoeaineisto:

1. Kysymys- ja tehtäväpaperi (2 s.)
2. Tekstit: katkelma Jyrki Nummen artikkelista “Parodian poetiikkaa” (1985)
Jorge Luis Borgesin kertomus “Välinpitämätön murhaaja Bill Harrigan” (1969)
Eeva-Liisa Mannerin runo “Paha satu” (1976)

2003

Osio I

Lue katkelma Shlomith Rimmon-Kenanin artikkelista “Kerronta, representaatio, minä” ja vastaa viereiselle sivulle. Vastausten tulee mahtua annettuun tilaan.

1. Miten minuus rakentuu kerronnassa? (/10)
2. Rimmon-Kenanin tavoin Tiina Käkelä-Puumala käsittelee artikkelissaan “Persoona, funktio, teksti - henkilöahmojen tutkimuksesta” (teoksessa *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*) henkilöahmoa representaationa. Miten pysyvyys ja muuttuvuus liittyvät henkilöahmon esittämiseen? (/15)

Osio I yhteensä (/ 25)

Osio II

Tee jokainen vastaus omalle konseptipaperilleen.

3. Analysoi oheisen Saarikosken runon kieltä, rakennetta ja tematiikkaa sekä muodosta tulkinta analyysisi pohjalta. (/ 15)
4. Hyödynnä Rimmon-Kenanin ja Käkelä-Puumalan ajatuksia identiteetistä ja sen representaatiosta analysoidessasi Günter Grassin novellia "1985". (/ 15)
5. Pohdi omia analyysiesiä ja suhteuta niitä teoksessa *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* esitettyihin näkökulmiin lukemisesta ja tulkinnasta. (/ 15)

Valintakoeaineisto:

1. Kysymys- ja tehtäväpaperi
2. Tekstit: Katkelma Shlomith Rimmon-Kenanin artikkelista "Kerronta, representaatio, minä" (1995)
Pentti Saarikosken runo "Hullun miehen hevonen" (1961)
Günter Grassin novelli "1985" (1999)

2004

Osio I

Vastaa viereiselle sivulle valintakoekirjan *Kirjallisuudentutkimuksen perusteita* tietojen pohjalta. Vastausten tulee mahtua annettuun tilaan.

(maksimipistemäärä)

1. Tarinan ja kerronnan suhde Teemu Ikosen artikkelin "Tarina ja juoni" mukaan (tiiviisti!). Mikä siinä on kirjallisuusteoreettisesti ongelmallista? (10)
2. Temaattinen tutkimus suhteessa a) tekstiin b) lukijaan Susanna Suomelan artikkelin "Teemasta ja sen tutkimuksesta" mukaan. Miten tutkimustulokset muuttuvat lähestymistavan mukaan? (15)

Osio I yhteensä (25)

Osio II

Tee jokainen vastaus omalle konseptipaperilleen. Havainnollista analyysijäsi konkreettisilla viittauksilla tekstiin: hyvin valitut tekstiesimerkit ja sitaatit ovat oleellinen osa tulkintaa.

3. Analysoi oheisen Katri Valan runon "Harmaa laulu" aihetta ja teemaa sekä niiden keskinäistä suhdetta. (15)
4. Miten teema muodostuu oheisessa Italo Calvinon novellissa "Albiinogorilla"? (15)
5. Pohdi lukijaa teeman tulkitsijana käyttäen omia analyysijäsi kysymyksissä 3 ja 4 esimerkkeinä.. (15)

Valintakoeaineisto:

1. Kysymys- ja tehtäväpaperi
2. Tekstit: Katri Valan runo "Harmaa laulu" kokoelmasta Kaukainen puutarha (1924).
Italo Calvinon novelli "Albiinogorilla" kokoelmasta Herra Palomar (1988), suom. Liisa Ryömä.